

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 07 26*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 53176/17)

SPRENDIMAS

6 straipsnio 1 dalis (civilinio pobūdžio teisės ir pareigos) • Teisingas bylos nagrinėjimas • Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas neatsižvelgė į galutinio sprendimo, kuriuo panaikintas pareiškėjos nušalinimas nuo klinikinių tyrimų, *res judicata* galią • Tų pačių faktinių aplinkybių vertinimas iš naujo, neatnaujinus pirmojo teismo proceso ir dėl to jam netekus teisinės galios

STRASBŪRAS

2021 m. gruodžio 14 d.

GALUTINIS

2022 m. kovo 14 d.

Šis sprendimas yra galutinis. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje *Gražulevičiūtė prieš Lietuvą*

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Marko Bošnjak,
Aleš Pejchal,
Egidijaus Kūrio,
Branko Lubarda,
Pauliine Koskelo,
Saadet Yüksel,

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 53176/17) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2017 m. liepos 21 d. Teismui pateikė Lietuvos Respublikos pilietė Edita Gražulevičiūtė (toliau – pareiškėja) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti Lietuvos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) apie skundus, susijusius su teise į teisingą bylos nagrinėjimą, teisę į privataus gyvenimo gerbimą ir teisę į veiksmingą nacionalinę teisinės gynybos priemonę, ir paskelbti likusią peticijos dalį nepriimtina;

šalių pastabas;

po svarstymo uždarame posėdyje 2021 m. lapkričio 9 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Pareiškėja yra gydytoja ir tyrėja. Mirus vienai jos pacientei, ji buvo nušalinta nuo klinikinių tyrimų. Pareiškėja skundžiasi, kad ją išteisinantis galutinis teismo sprendimas buvo panaikintas pažeidžiant *res judicata* principą ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Ji taip pat skundžiasi, kad jai nebuvo atlyginta dėl nušalinimo patirta žala, todėl buvo pažeistas 8 straipsnis.

FAKTAI

2. Pareiškėja gimė 1971 m. ir gyvena Vilniuje. Jai atstovavo Vilniuje praktikuojanti advokatė L. Meškauskienė.

3. Vyriausybei atstovavo laikinai einanti Vyriausybės atstovės pareigas L. Urbaitė.

4. Šalių nurodytas bylos faktines aplinkybes galima apibendrinti taip.

5. Pareiškėja yra reumatologė ir dirba šį darbą nuo 2004 m.

Iš pareiškėjos pateiktos mokesčių deklaracijos išrašo matyti, kad nuo 2004 m. lapkričio 12 d. ji dirbo tyrėja. Pagal kitą dokumentą, kurį išdavė privati bendrovė „Centre for Clinical and Basic Research“, pareiškėja joje

dirbo gydytoja konsultante nuo 2007 m. gegužės mėn. iki 2011 m. liepos mėn.

I. PAREIŠKĖJOS DARBAS ATLIEKANT KLINIKINIUS TYRIMUS IR JOS NUŠALINIMAS

6. 2011 m. pareiškėja kartu su kitais tyrėjais atliko kelis klinikinius tyrimus. Tam tikru metu ji buvo išėjusi vaiko priežiūros atostogų. Vienas iš tyrimų buvo susijęs su vaistiniu preparatu tocilizumabu, ir šio tyrimo metu 2011 m. balandžio 14 d. mirė pacientė V. S. 2011 m. rugsėjo 27 d. V. S. dukros kreipėsi Valstybinę vaistų kontrolės tarnybą (toliau – VVKT), prašydamos ištirti, ar pareiškėja tinkamai atliko savo pareigas klinikinio tyrimo metu.

7. 2011 m. spalio 11 d. VVKT viršininkas nurodė atlikti geros klinikinės praktikos neplaninį patikrinimą (toliau – patikrinimas).

8. Patikrinimas atliktas 2011 m. gruodžio 16 d. ir nustatyti tam tikri trūkumai, iš kurių du buvo laikomi *kritiniais (pavojingais)* Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimais (žr. šio sprendimo 53 ir 54 punktus): pirma, pacientei nebuvo paskirtas neplaninis vizitas, antra, nebuvo pranešta apie sunkų tiriamo vaistinio preparato nepageidaujamą reiškinį. Inspektoriai taip pat nustatė dešimt *reikšmingų* ir šešis *nereikšmingus* minėtų taisyklių pažeidimus. Be to, inspektoriai padarė išvadą, kad tyrėjų veiksmais galimai buvo padaryta žala pacientės V. S. sveikatai, sukėlusios tiriamosios mirtį. Pasak inspektorių, per tyrimą nebuvo užtikrinta V. S. gerovė, todėl buvo pažeistos jos teisės. Inspektoriai rekomendavo pagrindiniam tyrėjui A. V. ir pareiškėjai taikyti Kontrolės tvarkos aprašo 78 punkte (žr. šio sprendimo 54 punktą) nustatytas priemonės.

9. VVKT viršininko 2012 m. sausio 10 d. įsakymu Nr. 1A-29 pareiškėja ir A. V. buvo nušalinti nuo Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikose atliekamo tocilizumabo klinikinio tyrimo (toliau – pirmasis klinikinis tyrimas). Jiems buvo uždrausta pradėti naujus klinikinius tyrimus. Šis įsakymas turėjo būti paskelbtas VVKT interneto svetainėje.

10. 2012 m. sausio 12 d. VVKT viršininko įsakymu Nr. 1A-45 pareiškėja, kaip pagrindinė tyrėja (jai tokį statusą 2011 m. liepos 25 d. suteikė VVKT), buvo nušalinta nuo Vilniaus rajono centrinėje poliklinikoje atliekamo tocilizumabo klinikinio tyrimo (toliau – antrasis klinikinis tyrimas).

Pastarąjį įsakymą 2012 m. gegužės 29 d. panaikino pats VVKT viršininkas.

11. 2011 m. rugpjūčio 27 d. institucijos pradėjo ikiteisminį tyrimą dėl V. S. mirties aplinkybių. Buvo paskirta teismo medicinos ekspertizė. 2012 m. spalio 11 d. ekspertai paskelbė išvadą Nr. DM 6 (76)/13 (01), kurioje nurodyta, kad V. S. mirtį lėmė žaibiškai išsivystęs sepsis, o ne pareiškėjos veiksmai. Išvadoje taip pat teigiama, kad sepsis gali išsivystyti tiek vartojant

tocilizumabą, tiek jo nevartojant. Be to, pažymėta, kad, sužinojusi apie V. S. sveikatos būklės pablogėjimą, pareiškėja, įtardama, kad toks pablogėjimas atsirado ne dėl reumatologinių priežasčių, o dėl kitų medicininių problemų (kompliakacijų), pavyzdžiui, sausgyslių plyšimo ar infekcijos, patarė V. S. kreiptis į traumatologą.

II. PROCESAS ADMINISTRACINIAME TEISME DĖL PAREIŠKĖJOS NUŠALINIMO NUO TYRĖJOS DARBO

12. Nenurodytą dieną pareiškėja apskundė sprendimus dėl jos nušalinimo (žr. šio sprendimo 9 ir 10 punktus). Ji, be kita ko, teigė, kad VVKT inspektoriai, darydami išvadas, tinkamai neįvertino visos informacijos, todėl sprendimai dėl nušalinimo neteisėti ir nepagrįsti. Dėl V. S. mirties aplinkybių pareiškėja teigė, kad teisės aktuose nenustatyta pareiga organizuoti neplaninį vizitą diagnozei nustatyti [paciento namuose], jei pacientas atsisako atvykti į gydymo įstaigą. Pareiškėja teigė, kad 2011 m. balandžio 11 d. telefonu sužinojusi apie V. S. sveikatos būklės pablogėjimą, ji įtarė komplikacijas. Pasikonsultavusi su keliais kitais gydytojais, pareiškėja rekomendavo V. S. nedelsiant atvykti į ligoninę, tačiau ji to nepadarė. Dėl to V. S. laiku ištirti nebuvo įmanoma, ir tai galiausiai lėmė jos mirtį.

13. Atsiliepime į pareiškėjos skundą, VVKT teigė, kad patikrinimo protokole pateikta informacija buvo objektyvi. VVKT taip pat nurodė, kad įsakymai dėl pareiškėjos nušalinimo priimti „tik todėl, kad“ nustatyti du kritiniai (pavojingi) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimai (žr. šio sprendimo 53 punktą), todėl tik šie du taisyklių pažeidimai svarbūs teismo procesui. Bet kokie kiti – reikšmingi ar nereikšmingi – pažeidimai nebuvo pagrindas priimti įsakymus nušalinti pareiškėją.

14. 2013 m. gruodžio 6 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjos skundą patenkino visą. Iš pradžių teismas paaiškino, kad administraciniai teismai nagrinėja ginčus dėl veiksmų ir aktų, kurie turi įtakos pareiškėjo teisėms ar pareigoms, todėl patikrinimo protokolas ir jame nurodytos aplinkybės (žr. šio sprendimo 8 punktą) pačios savaime jokių pasekmių pareiškėjai nesukelia, ir tai reiškia, kad šis protokolas negali būti skundžiamas administraciniam teismui. Kitaip tariant, pareiškėjos teisėms ar pareigoms įtakos turėjo tik įsakymai dėl jos nušalinimo, o ne patikrinimo protokolas. Tokiu atveju teismas priimtą sprendimą tik dėl patikrinimo protokole nurodytų aplinkybių, kuriomis remiantis buvo priimti įsakymai nušalinti pareiškėją. Atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjos nušalinimas ir draudimas pradėti klinikinius tyrimus buvo grindžiamas dviem kritiniais (pavojingais) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimais (žr. šio sprendimo 8 punktą), teismas nusprendė apsiriboti tik šių aspektų vertinimu.

15. Dėl V. S. mirties aplinkybių teismas nustatė, kad prieš klinikinį tyrimą V. S. pasirašė sutikimą dalyvauti klinikiniame tyrime ir buvo informuota, į ką kreiptis kilus komplikacijoms. Toje sutikimo formoje nebuvo nurodyti

pareiškėjos kontaktiniai duomenys, o tik gydytojos J. R. ir pagrindinio tyrėjo A. V. duomenys. Nors V. S. dukros skundėsi dėl pareiškėjos veiksmų, jos negalėjo paaiškinti, kodėl V. S. nesikreipė į kitus tyrėjus (J. R. arba A. V.). Teismas taip pat pažymėjo, kad nors V. S. privalėjo informuoti tyrėjus apie galimą savo sveikatos būklės pablogėjimą, 2011 m. balandžio 9 d. pradėjus blogėti jos sveikatos būklei ji kreipėsi ne į juos, o į asmeniškai pažįstamą gydytoją, vartojo jo paskirtus vaistus ir metadoną. Su pareiškėja ji susisiekė tik po kelių dienų.

16. Teismas atsižvelgė į baudžiamojoje byloje gautą medicinos eksperto išvadą, kurioje buvo nustatyta, kad V. S. mirė dėl žaibiško sepsio, o ne dėl pareiškėjos veiksmų (žr. šio sprendimo 11 punktą). Teismas taip pat kaip liudytoją apklausė gydytoją J. R., kuri dalyvavo tame pačiame klinikiniame tyrime ir buvo nurodyta kaip vienas iš kontaktinių asmenų komplikacijų atveju. J. R. patvirtino 2011 m. balandžio 12 d. girdėjusi V. S. ir pareiškėjos telefono pokalbį, per kurį pareiškėja „primygtinai liepė“ V. S. vykti į ligoninę pas traumatologą. J. R. teigė, kad 2011 m. balandžio 13 d., kai V. S. greitosios medicinos pagalbos automobiliu buvo atvežta į ligoninę, J. R. kartu su pareiškėja apžiūrėjo V. S. ir pamatė, kad V. S. koja tamsiai pilkšva, o komplikacija mažiausiai keturių dienų senumo. Teismas nustatė, kad tiek pareiškėja, tiek J. R. apžiūrėjo V. S., todėl viena iš pareiškėjai nepalankių patikrinimo išvadų, kad ji nedalyvavo apžiūroje, buvo nepagrįsta.

17. Teismas taip pat nustatė, kad inspektoriai savo išvadas grindė V. S. dukterų paaiškinimais, darydami prielaidą, kad pareiškėja galėjo tyčia neteisingai užpildyti medicininius ir kitus dokumentus, siekdama išvengti nemalonumų. Tačiau tokia išvada neturėjo faktinio pagrindo ir buvo grindžiama tik subjektyviu dukrų vertinimu, pateiktu jų parodymuose, duotuose po V. S. mirties, galbūt siekiant pagrįsti savo pretenzijas pareiškėjai.

18. Kitaip nei teigė V. S. dukterys, tai, kad pareiškėja buvo išėjusi vaiko priežiūros atostogų (žr. šio sprendimo 6 punktą), nėra svarbu, nes pareiškėja nebuvo vienintelė tyrėja, dalyvavusi šiame klinikiniame tyrime. Kita gydytoja, J. R., taip pat dalyvavo tyrime, ir jos pareigos buvo tokios pat kaip ir pareiškėjos. Teismas taip pat konkrečiai nurodė, kad pareiškėja nebuvo „nepakeičiamas asmuo“ šiame klinikiniame tyrime ir jos vaiko priežiūros atostogos savaimė situacijos nekomplikavo ir neturėjo tiesioginės įtakos tyrimo eigai.

19. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Vilniaus apygardos administracinis teismas konstatavo, kad inspektorių išvados dėl Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimo, kuris buvo kvalifikuotas kaip netinkamas neplaninių vizitų organizavimas, neteisingos ir prieštarauja faktinėms aplinkybėms.

20. Po to teismas aptarė antrąją kritinį (pavojingą) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimą, kuris buvo siejamas su pareiškėjos veiksmais, t. y. tuo, kad ji tariamai neinformavo per dvidešimt keturias valandas

klinikinio tyrimo užsakovo apie sunkų nepageidaujamą reiškinį, kuris lėmė mirtį, neišgalumą arba turėjo kitų rimtų pasekmių. Išnagrinėjęs medicininius dokumentus ir apklausęs klinikinių tyrimų ekspertą, teismas nustatė, kad pareiškėja nepažeidė reikalavimo pranešti apie nepageidaujamus reiškinius, nes iš pradžių V. S. jautė čiurnos skausmą, ir tai nebuvo sunkus tiriamo vaistinio preparato nepageidaujamas reiškinys. Be to, pareiškėja nedelsdama informavo tyrimo užsakovą, kai buvo įtarta, kad V. S. susirgo septiniu artritu.

21. Todėl teismas nusprendė, kad inspektorių išvados buvo pagrįstos jų subjektyviu aplinkybių vertinimu, nenurodant priežasčių, kodėl jie atmetė pareiškėjos argumentus. Teismas neturėjo įrodymų, kurie leistų padaryti kategorišką išvadą, kad pareiškėjos argumentai buvo nepagrįsti. Todėl teismas padarė išvadą, kad pareiškėjos veiksmai – pranešimas apie nepageidaujamą reiškinį – buvo nepagrįstai kvalifikuoti kaip kritinis (pavojingas) pažeidimas.

22. Atsižvelgdamas į tai, kad inspektoriai padarė neteisingą išvadą, jog pareiškėja padarė du kritinius (pavojingus) pažeidimus, Vilniaus apygardos administracinis teismas nusprendė, kad pareiškėjai neteisingai pritaikyti tyrėjos veiklos apribojimai. Todėl teismas panaikino įsakymus nušalinti pareiškėją nuo klinikinių tyrimų ir uždrausti jai pradėti naujus tyrimus (žr. šio sprendimo 9 ir 10 punktus).

23. Šis sprendimas nebuvo apskųstas ir įsiteisėjo 2013 m. gruodžio 21 d.

III. PROCESAS ADMINISTRACINIAME TEISME DĖL ŽALOS, PATIRTOS DĖL NUŠALINIMO

24. Vėliau pareiškėja pateikė skundą prieš valstybę, atstovaujamą VVKT, reikalaudama atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, kurią ji teigė patyrusi dėl nušalinimo nuo klinikinių tyrimų. Pareiškėja, be kita ko, nurodė, kad tyrėja ji dirbo nuo 2004 m. lapkričio 12 d. Ji teigė, kad žala jai padaryta neteisėtais VVKT veiksmais – įsakymu nušalinti ją nuo klinikinių tyrimų, kuris buvo teismo panaikintas ankstesniame procese (žr. šio sprendimo 12–23 punktus). Pareiškėja teigė, kad dėl nušalinimo ji neteko pajamų, kurias būtų gavusi iš pirmojo ir antrojo tyrimų. Pareiškėja pabrėžė, kad gydytojo profesijai taikomi ypač aukšti atidumo ir rūpestingumo reikalavimai, ir teigė, kad bet kokios abejonės dėl jos kompetencijos pakenkė jos reputacijai, dėl to ji patyrė didelę įtampą.

Pareiškėja nurodė, kad pirmasis klinikinis tyrimas vyko nuo 2010 m. spalio 11 d. iki 2013 m. rugpjūčio 19 d.

Atsakydama į pareiškėjos teiginį, VVKT nurodė du kritinius pažeidimus, kuriuos nustatė inspektoriai: V. S. nebuvo suteikta privaloma medicinos pagalba, taip pažeidžiant klinikinio tyrimo protokolą ir atitinkamus teisės aktus, o sistemingi sunkaus nepageidaujamo reiškinio pranešimo trūkumai pakenkė tyrimo duomenų vientisumui. Minėti du pažeidimai suteikė VVKT

pagrindą nušalinti pareiškėją, taigi imdamasi šių priemonių tarnyba nepadarė nieko neteisėto.

25. 2015 m. lapkričio 4 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjos skundą patenkino iš dalies. Teismas pirmiausia pažymėjo, kad savo skunde pareiškėja kaip turtinę žalą nurodė pajamas, kurias ji būtų gavusi, jeigu VVKT nebūtų priėmusi 2012 m. sausio 10 ir 12 d. įsakymų, kuriais ji nušalinta nuo pirmojo ir antrojo klinikinių tyrimų atlikimo. Teismas taip pat rėmėsi Civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalimi, susijusia su žalos sąvoka, ir 6.246 bei 6.271 straipsniais (žr. šio sprendimo 56 punktą), kuriuose nustatyta, kad viena iš būtinų civilinės atsakomybės sąlygų yra neteisėti veiksmai.

26. Teismas taip pat pažymėjo, kad pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 58 straipsnio 2 dalį (žr. šio sprendimo 55 punktą) faktai, nustatyti įsiteisėjusiu teismo sprendimu vienoje administracinėje byloje, iš naujo neįrodinėjami nagrinėjant kitas administracines bylas, kuriose dalyvauja tie patys asmenys. Tada teismas rėmėsi Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. gruodžio 6 d. sprendimu dėl pareiškėjos ir VVKT ginčo, kuris nebuvo apskūstas ir jau buvo įsiteisėjęs (žr. šio sprendimo 14–23 punktus). Teismas pažymėjo, kad šiame (antrajame) procese „iš esmės dalyvauja tie patys asmenys“, todėl viešosios atsakomybės sąlygos atsakovės atžvilgiu iš naujo neįrodinėjamos.

27. Dėl pirmojo klinikinio tyrimo teismas nustatė, kad 2010 m. rugpjūčio 17 d. sudaryta sutartis, kurioje buvo nustatytos konkrečios sumos, mokėtinos vienam asmeniui už visą tyrimą. Teismas pažymėjo, kad pareiškėja *de facto* vykdė šį klinikinį tyrimą, kol 2012 m. sausio 10 d. VVKT įsakymu, kurį vėliau panaikino administracinis teismas, ji buvo nušalinta. Kadangi viena pacientė mirė, pareiškėja tęsė klinikinį tyrimą su likusiais penkiais pacientais. Remdamasis bylos medžiaga teismas taip pat nustatė, kad pirmasis klinikinis tyrimas atliktas ir dokumentuotas, kaip planuota. Byloje nebuvo jokios informacijos, kuri leistų abejoti, kad klinikinis tyrimas nebūtų buvęs baigtas dėl pareiškėjos veiksmų. Be to, priešingai nei teigė atsakovė šioje administracinėje byloje, iš medicininių dokumentų matyti, kad klinikinius tyrimus su šiais penkiais pacientais atliko būtent pareiškėja ir klinikiniai tyrimai su jais buvo užbaigti.

28. Teismas pabrėžė, kad, kaip minėta 2013 m. gruodžio 6 d. teismo sprendime, inspektorių išvados dėl Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimų buvo klaidingos, todėl 2012 m. sausio 10 d. VVKT įsakymas nušalinti pareiškėją nuo pirmojo tyrimo panaikintas. Vilniaus apygardos administracinio teismo nuomone, tai reiškė, kad VVKT įsakymas pašalinti pareiškėją iš pirmojo klinikinio tyrimo sukėlė pareiškėjai turtinę žalą.

29. Galiausiai administracinis teismas rėmėsi 2006 m. lapkričio 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-585/2006, kurioje jis nurodė, kad negautų pajamų dydį turi įrodyti ieškovas, jos turi būti realios. Ar turtime žala gali būti laikomos negautos pajamos,

spręstina pagal tai, ar šios pajamos buvo numatytos iš anksto, ar ieškovas pagrįstai tikėjosi jas gauti, ir tai, ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Nagrinėjamu atveju, jeigu pareiškėja nebūtų buvusi nušalinta nuo klinikinio tyrimo su likusiais penkiais pacientais atlikimo, ji būtų gavusi 6 128 EUR – sumą, kuri buvo iš anksto apskaičiuota sutartyje su farmacijos bendrove ir kurios pareiškėja negavo dėl VVKT „neteisėtų veiksmų“. Taigi teismas priteisė pareiškėjai 6 128 EUR turtinei žalai atlyginti.

30. Dėl antrojo klinikinio tyrimo teismas pažymėjo, kad 2011 m. rugpjūčio 26 d. pareiškėja su farmacijos bendrove sudarė klinikinių tyrimų sutartį, kurioje ji nurodyta kaip pagrindinė tyrėja. Vėliau 2012 m. sausio 12 d. sprendimu ji buvo nušalinta nuo šio tyrimo atlikimo (žr. šio sprendimo 10 punktą). Atsižvelgdamas į tai, teismas taip pat pažymėjo, kad, kaip patvirtino pati pareiškėja teismo salėje, ji atsisakė dalyvauti antrajame klinikiname tyrime, todėl šis tyrimas nebuvo atliktas Vilniaus rajono centrinėje poliklinikoje. Nors teismo posėdyje pareiškėja teigė pasitraukusi iš antrojo klinikinio tyrimo dėl psichologinės įtampos, kurią patyrė dėl pirmojo klinikinio tyrimo patikrinimo, tai patvirtinančių įrodymų nebuvo. Be to, verta paminėti, kad farmacijos bendrovė informavo VVKT, jog antrajame klinikiname tyrime nedalyvavo nė vienas pacientas, nė vienas net nebuvo atrinktas. Todėl pareiškėjos reikalavimas atlyginti turtinę žalą, patirtą dėl antrojo klinikinio tyrimo, turėjo būti atmestas.

31. Galiausiai, kalbant apie neturtinę žalą, Teismas atkreipė dėmesį į pareiškėjos skundą, kad ji buvo nušalinta nuo pirmojo klinikinio tyrimo atlikimo ir beveik dvejus metus, nuo 2012 m. sausio 10 d. iki 2013 m. gruodžio 6 d., negalėjo užsiimti tyrėjos veikla (žr. šio sprendimo 9 ir 23 punktus) ir kad bet kokios abejonės dėl jos, kaip gydytojos, kompetencijos pakenkė jos reputacijai, atsižvelgiant ir į tai, kad informacija apie jos nušalinimą ir padarytus kritinius (pavojeingus) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimus buvo viešai paskelbta VVKT interneto svetainėje. Teismas pakartojo, kad 2012 m. sausio 10 d. įsakymas dėl pareiškėjos nušalinimo panaikintas kaip neteisėtas. Teismas manė, kad beveik dvejus metus trukęs nušalinimas nuo klinikinių tyrimų objektyviai galėjo sukelti pareiškėjai „neigiamų išgyvenimų“, ir nusprendė priteisti jai 200 EUR kompensaciją.

32. Pareiškėja pateikė apeliacinį skundą, prašydama priteisti turtinę žalą, susijusią su antruoju klinikinio tyrimu. Ji taip pat tvirtino, kad reikalavimas atlyginti neturtinę žalą nebuvo visiškai patenkintas.

VVKT taip pat pateikė apeliacinį skundą, teigdama, kad pareiškėja nepagrindė savo reikalavimo atlyginti turtinę žalą, susijusią su pirmuoju klinikinio tyrimu, todėl šis jos reikalavimas neturėjo būti patenkintas. Be to, VVKT teigė, kad pareiškėjai neturėtų būti priteista piniginė kompensacija neturtinei žalai atlyginti.

VVKT taip pat teigė, kad per pirmąjį procesą pirmosios instancijos teismas neįvertino faktinių ir teisinių VVKT veiksmų aspektų, kurie buvo svarbūs

sprendžiant valstybės deliktinės atsakomybės klausimą. VVKT nuomone, pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į tai, kad VVKT viršininkas priėmė įsakymus dėl pareiškėjos nušalinimo nuo pareigų remdamasis patikrinimo išvadomis, kuriose buvo nustatyti du kritiniai pažeidimai – žala paciento sveikatai ir žala tyrimo duomenų vientisumui. VVKT taip pat teigė, kad imdamasi veiksmų prieš pareiškėją, t. y. priimdama sprendimus ją nušalinti, ji siekė apsaugoti klinikiniuose tyrimuose dalyvaujančių asmenų sveikatą.

33. 2017 m. sausio 30 d. nutartyje, išnagrinėjęs bylą rašytinio proceso tvarka, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas patenkino VVKT apeliacinį skundą, atmetė pareiškėjos civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo ir jos apeliacinį skundą.

34. Iš pradžių Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi savo nuoseklią praktika bylose dėl atsakomybės už žalą, padarytą valstybės institucijų neteisėtais veiksmais (Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punktas, žr. šio sprendimo 55 punktą), kuria remiantis administracinio sprendimo panaikinimas savaime nėra pagrindas konstatuoti, jog valstybės institucijos veiksmai buvo neteisėti ir todėl kyla civilinė atsakomybė pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį. Teismas taip pat pažymėjo, kad sprendžiant valstybės institucijos civilinės atsakomybės klausimą turi būti taikoma Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 4 dalis, nes tai yra „specialioji norma, o ne bendroji norma, įtvirtinta šio straipsnio pirmojoje dalyje (žr. šio sprendimo 56 punktą).

35. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad remiantis *res judicata* principu, tie faktiniai ir teisiniai aspektai, kurie buvo išnagrinėti kitame teismo sprendime, turi būti pripažįstami ir bylos šalis ar kitas dalyvavęs byloje asmuo gali jais remtis. Tačiau tai nereiškia, kad byloje dėl žalos atlyginimo teismas neturi teisės patikrinti tariamų neteisėtų veiksmų valstybės deliktinės atsakomybės kontekste. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo vertinimu, aplinkybių, nustatytų atitinkamu teismo sprendimu, teisinis vertinimas nelaikytinas tokio sprendimo prejudicinės ir *res judicata* galios paneigimu. Be to, ginčai administracinėse bylose dėl administracinių aktų panaikinimo skiriasi nuo ginčų bylose dėl žalos, kilusios dėl neteisėtų valdžios institucijos veiksmų, atlyginimo (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi savo ankstesne 2011 m. liepos 14 d. išplėstinės teisėjų kolegijos nutartimi administracinėje byloje Nr. A502-3034/2011). Teismas taip pat nurodė, kad teismo atliekama tariamų neteisėtų veiksmų patikra deliktinės atsakomybės kontekste yra atitinkamų faktinių ir teisinių aspektų vertinimas Civilinio kodekso 6.271 straipsnio nuostatų prasme ir tokia kontrolė byloje dėl žalos atlyginimo gali būti atlikta nekvestionuojant nustatytų faktų ir jų įvertinimo kitoje (ankstesnėje) byloje (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi minėta nutartimi ir savo išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 8 d. nutartimi byloje Nr. A3155-624/2015). Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo

nuomone, pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas pareiškėjos reikalavimą atlyginti žalą, neatsižvelgė į visą šią teismų praktiką (žr. šio sprendimo 25–31 punktus), todėl priėmė nepagrįstą ir neteisėtą sprendimą.

36. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad vertinant, ar šiuo atveju valstybei kyla civilinė atsakomybė, būtina atsižvelgti ne tik į nacionalinės teisės aktus, bet ir į tarptautinius bei Europos Sąjungos teisės aktus. Pirma, jis nurodė principą, kad žmogaus interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės ar mokslo interesus. Šiuo požiūriu jis taip pat paminėjo bendrą taisyklę, kad moksliniai tyrimai atliekami laisvai, atsižvelgiant į Oviedo žmogaus teisių ir biomedicinos konvencijos 2 ir 15 straipsniuose išdėstytas nuostatas, užtikrinančias žmogaus teisių apsaugą (žr. šio sprendimo 48 punktą). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad šios konvencijos 2 straipsnyje įtvirtintas principas atspindėtas Biomedicininio tyrimų etikos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje (žr. šio sprendimo 51 punktą) ir Geros klinikinės praktikos taisyklių 2.3 papunktyje (žr. šio sprendimo 53 punktą).

37. Antra, bylai reikšmingu metu buvo taikytinos susijusios 2001 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/20/EB (toliau – Direktyva, žr. šio sprendimo 49 punktą) nuostatos. Lietuvoje Direktyva įgyvendinta Biomedicininio tyrimų etikos įstatymu (žr. šio sprendimo 51 punktą), Farmacijos įstatymu (žr. šio sprendimo 52 punktą) ir kitais susijusiais teisės aktais. Direktyvoje įtvirtintas klinikiniuose tyrimuose dalyvaujančių asmenų apsaugos principas (Direktyvos preambulės 2 punktas). Taip pat Direktyvoje įtvirtintos esminės nuostatos, kad pradėtas klinikinis tyrimas turi būti tikrinamas, prižiūrimas, kontroliuojama jo atitiktis Geros klinikinės praktikos standartams ir esant objektyvių priežasčių valstybės narės turi teisę jį sustabdyti ar nutraukti (Direktyvos preambulės 18 punktas ir 12 straipsnis, žr. šio sprendimo 49 punktą). Galiausiai klinikinis tyrimas negali būti pradėtas, kol tam nepritaria etikos komitetas. Lietuvoje atitinkamos institucijos, atsakingos už klinikinių tyrimų patvirtinimą, yra VVKT ir Bioetikos komitetas (Farmacijos įstatymo 18 straipsnio 4 dalis, žr. šio sprendimo 52 punktą).

38. Šioje byloje Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino atitinkamą įsakymo dalį, susijusią su pareiškėja, nes įvertino tyrimo išvadas dėl jos kaip nepakankamas dviem kritiniams (pavojingiems) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimams pagrįsti ir nusprendė, kad per daug reikšmės buvo suteikta subjektyviems V. S. dukterų paaiškinimams (žr. šio sprendimo 17 punktą). Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui buvo svarbu nustatyti, ar valdžios institucijų pritarimas dviejų klinikinių tyrimų atlikimui atitiko įstatymų reikalavimus.

39. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nusprendė, kad išvados, kurias pirmosios instancijos teismas padarė per pirmąjį procesą administraciniuose teismuose, dėl kurių buvo panaikintas 2012 m. sausio 10 d. įsakymas, „savaime nėra pagrindas“ konstatuoti, kad VVKT veiksmai

buvo neteisėti Civilinio kodekso 6.271 straipsnio prasme. Pagal kodekso 6.271 straipsnio 4 dalį, siekiant įvertinti galimą valstybės deliktinę atsakomybę, „turi būti atliktas platesnis bylai aktualių aplinkybių teisinis vertinimas platesniu teisiniu aspektu“. Nagrinėjant reikalavimą dėl žalos atlyginimo turi būti patikrinta, ar VVKT veiksmai pavedant atlikti patikrinimą ir patikrinimo atlikimo procedūra atitiko teisės aktų reikalavimus, t. y. ar VVKT ir jos darbuotojai veikė pagal teisės aktų reikalavimus, nes konstatavus esminius tokį patikrinimą reglamentuojančių taisyklių pažeidimus tai galėtų būti pagrindas konstatuoti, kad tokios išvados pagrindu priimtas individualus administracinis aktas yra neteisėtas veiksmas Civilinio kodekso 6.271 straipsnio prasme. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, nagrinėdamas, ar valstybei kyla deliktinė atsakomybė, atitinkamas teismas taip pat turėjo patikrinti, ar priimdama sprendimą nušalinti pareiškėją VVKT veikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai klinikiniame tyrime dalyvaujančių asmenų apsaugos, taip pat klinikinio tyrimo metu gautų duomenų patikimumo kontrolės vykdymo prasme.

40. Keliuose savo nutarties puslapiuose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išsamiai išanalizavo VVKT veiksmus, atsižvelgdamas į galiojančius teisės aktus, ypač į Geros klinikinės praktikos taisykles. Galiausiai jis padarė išvadą, kad pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 4 dalį VVKT veikė pagal kompetenciją ir teisės aktų reikalavimus.

41. Atsižvelgdamas į išvardytus teisės aktus ir faktines bylos aplinkybes, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pritarė VVKT nuomonei, kad Tarnyba, taikydama pareiškėjai Kontrolės tvarkos aprašo 78.1 papunktyje nurodytą priemonę, taip pat remdamasi inspektorių išvada, pagal kompetenciją veikė siekdama įstatymuose nustatytų tikslų – užkirsti kelią tiriamųjų asmens teisių pažeidimams, užtikrinti jų saugumą ir gerovę, kad klinikinis tyrimas būtų atliekamas laikantis Geros klinikinės praktikos taisyklių ir kitų teisės aktų, o klinikinio tyrimo metu gauti duomenys būtų patikimi ir kokybiški. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas neturėjo pagrindo nesutikti su tokiais VVKT argumentais.

42. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat pažymėjo, kad atitinkami teisės aktai nesuteikė VVKT viršininkui įgaliojimų „revizuoti“ inspektorių išvadas ir „atitinkamai jas koreguoti“. Be to, VVKT viršininkas, atlikdamas savo funkcijas, neturėjo teisės šiomis išvadomis nesivadovauti. Todėl atitinkamame protokole išdėstytos inspektorių išvados (žr. šio sprendimo 8 punktą) buvo faktinis pagrindas taikyti tyrėjui priemones. Inspektorių išvadų teisėtumą ir pagrįstumą buvo galima patikrinti „tik teismine tvarka“, apskundžiant sprendimą dėl poveikio priemonių taikymo tyrėjui.

43. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat sutiko su atsakovės pozicija, kad po to, kai buvo gautos ir patikslintos pareiškėjai nepalankios inspektorių išvados dėl jos padarytų kritinių (pavojų)

pažeidimų, VVKT viršininkas galėjo tik priimti sprendimą ją nušalinti. Vientai, kad įsakymą dėl pareiškėjos nušalinimo vėliau panaikino Vilniaus apygardos administracinis teismas, nereiškia, kad VVKT veiksmai priimant šį įsakymą buvo neteisėti Civilinio kodekso 6.271 straipsnio prasme. Teismas pabrėžė, kad per pirmąjį teismo procesą 2012 m. sausio 10 d. įsakymas dėl pareiškėjos panaikintas ne todėl, kad teismas nustatė kurį nors iš absoliučių šio įsakymo panaikinimo pagrindų, nustatytų Administracinių bylų teisenos kodekso 89 straipsnyje (žr. šio sprendimo 55 punktą), bet todėl, kad šis teismas nesutiko su inspektorių motyvais, jog pareiškėja padarė du kritinius (pavojeingus) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimus. Tai reiškia, kad 2012 m. sausio 10 d. įsakymas dėl pareiškėjos nušalinimo nebuvo neteisėtas *ab initio*.

44. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat iš naujo išnagrinėjo faktines aplinkybes, susijusias su dviem kritiniais (pavojeingais) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimais, kuriuos inspekcija priskyrė pareiškėjai. Dėl pirmojo esminio pažeidimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš naujo išnagrinėjo įvykių, lėmusių V. S. mirtį, seką ir tai, kaip šie įvykiai atsispindėjo patikrinimo protokole. Teismas konstatavo, kad patikrinimo metu nustatytų duomenų nepaneigė jokia kita bylos medžiaga ir šie duomenys liudija, kad pareiškėja neužtikrino, jog 2011 m. balandžio 11 d. atsiradus nepageidaujamų reiškinių V. S. būtų suteikta reikiama medicinos pagalba. Be to, pareiškėja nesiėmė veiksmingų priemonių, kad neplaninis vizitas įvyktų, kaip to reikalaujama pagal Geros klinikinės praktikos taisykles.

45. Savo motyvuose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat rėmėsi 2011 m. balandžio 6 d. V. S. ir pareiškėjos pasirašyto sutikimo dalyvauti klinikiname tyrime priedu, kuriuo buvo iš dalies pakeistas 2010 m. lapkričio 9 d. pasirašytas pirminis sutikimas dalyvauti klinikiname tyrime. Priede įspėjama apie galimą didesnę sunkios, kartais mirtinos infekcijos riziką, susijusią su klinikinio tyrimo metu bandomu vaistiniu preparatu. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, šiuo priedu iš pareiškėjos, kaip tyrėjos, buvo reikalaujama „didesnio rūpestingumo“, siekiant užtikrinti, kad būtų apsaugotos klinikiname tyrime dalyvavusių pacientų, įskaitant V. S., teisės ir gerovė.

Todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas manė, kad VVKT, taikydamą pareiškėjai poveikio priemones, veikė pagal kompetenciją.

46. Dėl antrojo kritinio (pavojeingo) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimo, susijusio su pranešimu apie sunkius nepageidaujamus reiškinius (žr. šio sprendimo 8 punktą), Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat konstatavo, kad „byloje taip pat yra duomenys“, jog patikrinimo metu buvo nustatyta, kad pareiškėja nesiėmė veiksmų klinikinio tyrimo dokumentų „kokybei, pilnumui ir patikimumui“ užtikrinti. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat laikėsi nuomonės, kad pagal Kontrolės tvarkos aprašo 78.1 papunktį pirmo kritinio (pavojeingo) Geros klinikinės

praktikos taisyklių pažeidimo pakanka, kad pareiškėja būtų nušalinta, o patikrinimo metu nustatytas antrasis kritinis pažeidimas iš esmės buvo susijęs su minėtu pirmuoju pažeidimu ir neturėjo įtakos sprendimo nušalinti pareiškėją priėmimui.

47. Remdamasis nurodytais motyvais, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas padarė išvadą, kad VVKT, priimdama įsakymą Nr. 1A-29 Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 4 dalies prasme, veikė vadovaudamasi Farmacijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalimi ir Kontrolės tvarkos aprašo 78, 79 ir 79¹ punktais (žr. šio sprendimo 54 punktą), nes siekė apsaugoti klinikiniuose tyrimuose dalyvaujančių asmenų teises ir gerovę, taip pat siekė, kad klinikinių tyrimų metu surinkti duomenys būtų patikimi ir kokybiški. Priešingai nei nustatė pirmosios instancijos teismas (žr. šio sprendimo 25–31 punktus), nebuvo pagrindo konstatuoti, kad VVKT veikė netinkamai, o tai taip pat reiškia, kad valstybei negali būti taikoma civilinė atsakomybė pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį, nes VVKT neatliko jokių neteisėtų veiksmų, kurie būtini norint padaryti tokią išvadą.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. EUROPOS TARYBOS DOKUMENTAI IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖ

48. Konvencijos dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija, žinoma kaip Oviedo žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija), kuri Lietuvai įsigaliojo 2003 m. vasario 1 d., susijusios nuostatos:

2 straipsnis – Žmogaus viršenybė

„Žmogaus interesai ir gerovė yra svarbesni už išimtinis visuomenės ar mokslo interesus.“

15 straipsnis – Bendroji taisyklė

„Moksliniai tyrimai biologijos ir medicinos srityje atliekami laisvai, atsižvelgiant į šios Konvencijos nuostatas ir kitas teisinės nuostatas, užtikrinančias žmogaus apsaugą.“

49. 2001 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/20/EB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su geros klinikinės praktikos įgyvendinimu atliekant žmonėms skirtų vaistų klinikinius tyrimus, suderinimo susijusios nuostatos:

„kadangi:

<...>

(2) Visų pripažinta su žmonėmis atliekamų klinikinių tyrimų bazė yra sukurta siekiant apsaugoti žmogaus teises ir orumą, taikant biologijos ir medicinos laimėjimus <...>

<...>

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(18) Taip pat yra būtina nuostata dėl klinikinių tyrimu metu pasireiškiančių nepageidaujamų reakcijų kontrolės <...>, siekiant užtikrinti, kad bet kuris nepriimtino rizikos lygio klinikinis tyrimas būtų nedelsiant nutrauktas <...>“

3 straipsnis

Klinikiniame tyrime dalyvaujančių asmenų apsauga

„1. Ši direktyva taikoma nepažeidžiant nacionalinių nuostatų dėl klinikiniame tyrime dalyvaujančių asmenų apsaugos, jei jos yra išsamesnės negu šios direktyvos nuostatos <...>

2. Klinikinis tyrimas gali būti atliekamas tik tada, jei:

a) numatomi pavojai ir nepatogumai nebus didesni už laukiamą naudą pačiam tiriamajam asmeniui ir kitiems esamiems bei būsimiems pacientams. Klinikinis tyrimas gali būti pradėtas tik tada, jei etikos komitetas ir (arba) kompetentinga institucija nuspręs, kad numatoma nauda terapiniu ir visuomenės sveikatos požiūriu pateisina riziką, ir gali būti tęsiamas tik tada, jei bus nuolat kontroliuojama, kaip šio reikalavimo laikomasi;

b) tiriamasis asmuo <...> galėjo prieš tai vykusiame pokalbyje su tyrėju arba tyrėjų grupės nariu suprasti tyrimo tikslus, riziką ir nepatogumus, bei sąlygas, kuriomis jis turi būti atliekamas, taip pat jam buvo pasakyta apie jo teisę bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo;

c) užtikrinama tiriamojo asmens teisė į fizinį <...> neliečiamumą <...>;

d) tyrime dalyvaujantis asmuo <...> davė sutikimą raštu po to, kai jam buvo pranešta apie klinikinio tyrimo pobūdį, svarbą, pasekmes ir riziką <...>;

<...>

3. Už tiriamajam asmeniui suteiktą medicininę priežiūrą ir jo vardu priimtus medicininius sprendimus atsako atitinkamą kvalifikaciją turintis gydytojas <...>

4. Tiriamasis asmuo informuojamas apie vietą pasiteirauti, kurioje jis galėtų gauti papildomos informacijos.“

12 straipsnis

Tyrimo sustabdymas arba pažeidimai

„1. Jei valstybė narė turi objektyvių priežasčių manyti, kad prašymas leidimui gauti nebeatitinka reikalavimų arba turi informacijos, kuri kelia abejonių dėl klinikinio tyrimo saugumo ar mokslinio pagrįstumo, ji gali sustabdyti arba uždrausti klinikinį tyrimą, ir apie tai praneša rėmėjui. <...>

2. Jei kompetentinga institucija turi objektyvių priežasčių manyti, kad rėmėjas, tyrėjas ar kitas atliekant tyrimą dalyvaujantis asmuo nesilaiko nustatytų įsipareigojimų, ji nedelsdama jam apie tai praneša, nurodydama veiksmų, kurių turi būti imtasi, kad susidariusi padėtis būtų ištaisyta. Ta kompetentinga institucija nedelsdama praneša etikos komitetui, kitoms kompetentingoms institucijoms ir Komisijai apie savo atliktus veiksmus.“

II. VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Konstitucija ir įstatymai, susiję su medicininiais tyrimais ir farmacija

50. Konstitucijoje nustatyta:

19 straipsnis

„Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas.“

21 straipsnis

„<...> Su žmogumi, be jo žinios ir laisvo sutikimo, negali būti atliekami moksliniai ar medicinos bandymai.“

30 straipsnis

„Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“

48 straipsnis

„Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju.“

53 straipsnis

„Valstybė rūpinasi žmonių sveikata ir laiduoja medicinos pagalbą bei paslaugas žmogui susirgus. Įstatymas nustato piliečiams nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo tvarką <...>“

51. Bylai reikšmingu metu galiojusio Biomedicininio tyrimų etikos įstatymo susijusios nuostatos:

5 straipsnis. Biomedicininio tyrimų etikos reikalavimai

„1. Biomedicininiai tyrimai turi būti atliekami vadovaujantis principu, kad žmogaus interesai svarbesni už visuomenės ir mokslo interesus <...>“

52. Bylai reikšmingu metu galiojusio Farmacijos įstatymo susijusios nuostatos:

18 straipsnis. Klinikinių vaistinio preparato tyrimų reikalavimai

„1. Klinikinius vaistinio preparato tyrimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos teisės aktai. Kaip jų laikomasi, kontroliuoja Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba ir kitos pagal įstatymus įgaliotos institucijos.

2. Pagrindinio tyrėjo kvalifikacija turi atitikti sveikatos apsaugos ministro nustatytus kvalifikacinius reikalavimus.

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

3. Visi klinikiniai vaistinių preparatų tyrimai turi būti planuojami, atliekami, registruojami ir ataskaitos apie juos teikiamos laikantis sveikatos apsaugos ministro patvirtintų Geros klinikinės praktikos taisyklių reikalavimų.

4. Klinikinius vaistinio preparato tyrimus vykdyti galima tik turint Lietuvos bioetikos komiteto pritarimo atlikti klinikinį vaistinio preparato tyrimą liudijimą ir Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos leidimą.

<...>

11. Jei Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba arba Lietuvos bioetikos komitetas <...> turi informacijos, kuri kelia abejonių dėl klinikinio tyrimo saugumo ar mokslinio pagrįstumo, gali neišduoti leidimo vykdyti klinikinį vaistinio preparato tyrimą ar pritarimo liudijimo, apie tai pranešdami užsakovui.

<...>

14. Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba gali priimti sprendimą sustabdyti arba nutraukti klinikinį vaistinio preparato tyrimą šalyje, kai jis jau atliekamas, jeigu turi svarių priežasčių nuspręsti, kad nevykdomos leidime nurodytos sąlygos, arba abejoja dėl klinikinio tyrimo saugumo ar mokslinio pagrįstumo, ir nurodyti šio sprendimo priežastis <...>“

53. Geros klinikinės praktikos taisyklių, patvirtintų sveikatos apsaugos ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. V-945, susijusios nuostatos:

„2.3. Tiriamojo teisės, saugumas ir sveikata – svarbiau už mokslo ir visuomenės interesus.

<...>

3.1.1. [Institucijos priežiūros komisija / Nepriklausomas etikos komitetas] turi užtikrinti, kad dalyvaujančių bandyme asmenų teisės, saugumas ir gerovė bus tinkamai apsaugoti. <...>“

54. Sveikatos apsaugos ministras 2011 m. liepos 18 d. įsakymu Nr. V-692 patvirtino Pritarimo atlikti klinikinį vaistinio preparato tyrimą liudijimų ir leidimų atlikti klinikinį vaistinio preparato tyrimą išdavimo, tyrimų atlikimo ir kontrolės tvarkos aprašą (toliau – Kontrolės tvarkos aprašas), kurio susijusios nuostatos bylai reikšmingu metu buvo šios:

„77. Inspektoriai GKP inspekcijos protokole nurodo nustatytus tyrimo trūkumus bei GKP taisyklių pažeidimus, ypač tuos, kurie gali sukelti neigiamų padarinių. Galimos pažeidimų grupės:

77.1. pavojingi (kritiniai) pažeidimai – tai sąlygos, veikla arba procedūros, kurios pažeidžia tiriamųjų teises, saugumą, kenkia sveikatai, duomenų kokybei ir vientisumui; pavojingi pažeidimai gali būti susiję su dideliais nukrypimais nuo GKP taisyklių reikalavimų, bloga duomenų kokybe, pirminių dokumentų nebuvimu; šiai grupei priskiriama apgaulė;

77.2. reikšmingi pažeidimai – tai sąlygos, veikla arba procedūros, kurios gali pažeisti tiriamųjų teises, saugumą, pakenkti sveikatai ir (ar) duomenų kokybei bei vientisumui; tai rimti trūkumai, kurie tiesiogiai pažeidžia GKP taisyklių reikalavimus;

<...>

78. GKP inspekcijos metu nustačiusi pavojingų ar (ir) reikšmingų GKP taisyklių pažeidimų dėl tyrėjo kaltės, VVKT taiko vieną iš šių priemonių:

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

78.1. nušalinti tyrėją nuo klinikinio tyrimo atlikimo ir uždrausti tyrėjui pradėti naujus klinikinius tyrimus, kol baigs jau atliekamus klinikinius tyrimus, o apie šį draudimą, tyrėjo nušalinimą bei padarytą pavojingą GKP taisyklių pažeidimą paskelbti VVKT interneto svetainėje, jei tikrinant vykstantį klinikinį tyrimą nustatomas bent vienas pavojingas GKP taisyklių pažeidimas <...>

79. Šio aprašo 78 punkte nurodytas priemonės taiko VVKT, suderinusi su LBEK. Priemonės taikomos VVKT viršininko įsakymu <...>

79¹. Tyrėjas, kuriam už padarytus pavojingus GKP taisyklių pažeidimus taikomos šio aprašo 78.1 arba 78.4 punktuose numatytos priemonės, yra nedelsiant nušalinamas nuo kitų jo, kaip pagrindinio tyrėjo, vykdomų klinikinių tyrimų atlikimo, kol VVKT, vadovaudamasi VVKT viršininko patvirtintomis patikrinimų taisyklėmis, atliks neplanines inspekcijas ir įvertins visų jo, kaip pagrindinio tyrėjo, vykdomų klinikinių tyrimų atitiktį GKP taisyklių reikalavimams. <...> Tyrėjo nušalinimas taip pat baigiasi, jeigu VVKT neatlieka neplaninių inspekcijų per nustatytą laiką <...>“

B. Kiti reikšmingi teisės aktai

55. Bylai reikšmingu metu galiojusio Administracinių bylų teisenos įstatymo susijusios nuostatos:

15 straipsnis. Bylos, priskirtos administracinių teismų kompetencijai

„1. Administraciniai teismai sprendžia bylas dėl:

<...>

3) žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 straipsnis) <...>;

58 straipsnis. Neįrodinėtinės aplinkybės ir faktai

„1. Aplinkybių, teismo pripažintų visiems žinomomis, įrodinėti nereikia.

2. Faktai, nustatyti įsiteisėjusiu teismo sprendimu vienoje administracinėje ar civilinėje byloje, iš naujo neįrodinėjami nagrinėjant kitas administracines bylas, kuriose dalyvauja tie patys asmenys. <...>“.

89 straipsnis. Skundžiamų aktų panaikinimo pagrindai

„1. Skundžiamas aktas (ar jo dalis) turi būti panaikintas, jeigu jis yra:

1) neteisėtas iš esmės, tai yra savo turiniu prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams;

2) neteisėtas dėl to, kad jį priėmė nekompetentingas viešojo administravimo subjektas;

3) neteisėtas dėl to, kad jį priimančiam buvo pažeistos pagrindinės procedūros, ypač taisyklės, turėjusios užtikrinti objektyvų visų aplinkybių įvertinimą ir sprendimo pagrįstumą.

2. Skundžiamas aktas (ar jo dalis) gali būti panaikintas ir kitais pagrindais, kuriuos administracinis teismas pripažino svarbiais.“

92 straipsnis. Akto panaikinimo teisinės pasekmės

„Skundžiamo akto (veiksmo) panaikinimas reiškia, kad konkrečiu atveju atkuriamą buvusi iki ginčijamo teisės akto (veiksmo) priėmimo padėtis, tai yra atkuriamos pažeistos pareiškėjo teisės ar teisėti interesai <...>“

56. Susijusios Civilinio kodekso nuostatos:

6.246 straipsnis. Neteisėti veiksmai

„1. Civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.

6.249 straipsnis. Žala ir nuostoliai

„1. Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. <...>“

6.271 straipsnis. Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų

„1. Žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės <...>

<...>

4. Valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.“

C. Teismų praktika

57. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime konstatavo:

„Saugant ir ginant asmens teises ir laisves ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui. Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taigi būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas <...>. Šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti. <...> [P]abrėžtina, jog iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama, pavyzdžiui, dėl to, kad ją neteisėtais veiksmais padarė pačios valstybės institucijos, pareigūnai. Jeigu įstatymu, juo labiau kitu teisės aktu, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

institucijų, pareigūnų veiksmams, tai ne tik reikštų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (*inter alia* su jos 30 straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d'être*.

<...>

[P]ažymėtina, kad asmuo pagal Konstituciją turi teisę reikalauti neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmams padarytos žalos atlyginimo ir tada, kai atitinkamas žalos atlyginimo atvejis jokiam įstatyme nėra nurodytas, o teismai, pagal savo kompetenciją sprendžiantys tokias bylas, turi konstitucinius įgaliojimus atitinkamą žalos atlyginimą priteisti, tiesiogiai taikydami Konstituciją (joje įtvirtintus teisingumo, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo, proporcingumo, tinkamo teisinio proceso, asmenų lygiateisiškumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principus, kitas Konstitucijos nuostatas), bendruosius teisės principus, vadovaudamiesi *inter alia* protingumo principu ir kt.“

58. Neseniai priimta 2021 m. kovo 19 d. nutarime Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pakartojo principą, kad iš Konstitucijos neišplaukia, kad įstatymais galima nustatyti kokias nors išimtis, pagal kurias asmeniui padaryta materialinė ir (arba) moralinė žala neatlyginama (šiuo klausimu Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas rėmėsi savo ankstesniais 2006 m. rugpjūčio 19 d. ir 2010 m. gegužės 13 d. nutarimais). Pakartodamas šį principą, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat rėmėsi Teismo išvadamis sprendime *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, Nr. 73579/17 ir 14620/18, 2020 m. vasario 18 d.

59. Kaip nurodo Vyriausybė savo pastabose dėl priimtumo ir esmės, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2018 m. gruodžio 20 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. eA-842-822/2018 išnagrinėjo G. R. pateiktą neturtinės žalos atlyginimo klausimą. G. R. dirbo prokurore ir buvo atleista iš darbo remiantis generalinio prokuroro išvada, kad ji netinkamai vykdė savo pareigas. Vėliau G. R. apskundė įsakymą atleisti ją iš tarnybos, ir 2014 m. priimta galutiname sprendime Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad nors G. R. padarė tarnybinį nusižengimą, sprendimas atleisti ją iš darbo buvo per griežtas. Vietoj atleidimo iš tarnybos jai turėjo būti skirtas papeikimas. G. R. buvo sugrąžinta į tarnybą.

2018 m. gruodžio 20 d. sprendimu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė G. R. skundą dėl neturtinės žalos, patirtos dėl atleidimo iš tarnybos, atlyginimo. Teismas argumentavo, kad nors sprendimas atleisti pareiškėją iš tarnybos buvo panaikintas kaip neproporcingas, tai nepaneigia išvados, kad ji padarė tarnybinį nusižengimą atlikdama savo pareigas ir pažeidė Baudžiamojo proceso kodekso normas.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMAS

60. Pareiškėja visų pirma teigė, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas neatsižvelgė į ankstesnio teismo sprendimo, kuriuo VVKT įsakymai dėl jos nušalinimo nuo klinikinių tyrimų buvo panaikinti kaip neteisėti, *res judicata* galią. Ji rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje nurodyta:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad būtų <...> teisingai išnagrinėtų <...> teismas <...>“.

A. Priimtinumas

61. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas kokių nors kitų pagrindų, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėja

62. Pareiškėja pažymėjo, kad teisė į teismą apima sąlygą, kad tais atvejais, kai yra priimtas galutinis teismo sprendimas, juo neturėtų būti abejojama (ji rėmėsi bylomis *Esertas prieš Lietuvą*, Nr. 50208/06, § 20, 2012 m. gegužės 31 d.; *Brumărescu prieš Rumuniją* [DK], Nr. 28342/95, § 61, ECHR 1999-VII; ir *Kehaya ir kiti prieš Bulgariją*, Nr. 47797/99 ir 68698/01, § 61, 2006 m. sausio 12 d.). Tačiau pareiškėjos atveju Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nukrypo nuo teisinio tikrumo ir *res judicata* principų, nes į faktus, kurie jau buvo nustatyti per pirmąjį teismo procesą dėl VVKT įsakymų ją nušalinti panaikinimo, neatsižvelgė per antrąjį teismo procesą nagrinėdamas skundą dėl žalos atlyginimo. Taigi pareiškėja atsidūrė tokioje situacijoje, kai faktai, susiję su tomis pačiomis šalimis, kurie buvo nustatyti per pirmąjį teismo procesą, buvo „ignoruoti“ per antrąjį teismo procesą tarp tų pačių šalių. Pareiškėja taip pat skundėsi tuo, kad nepaisydamas Vilniaus apygardos administracinio teismo per pirmąjį procesą padarytų išvadų, kad VVKT neteisėtai nušalino pareiškėją nuo dviejų klinikinių tyrimų ir kad tyrėjos veiklos apribojimai jai pritaikyti nepagrįstai, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, pažeisdamas teisinio tikrumo principą, per antrąjį teismo procesą padarė priešingą išvadą. Pareiškėja taip pat manė, kad buvo nesąžininga valstybės institucijos VVKT našta užkrauti jai, atsisakant atlyginti jos nuostolius, kurių ji nebūtų patyrusi, jei nebūtų priimti neteisėti įsakymai dėl jos nušalinimo.

63. Pareiškėja pažymėjo, kad jei vidaus teismai būtų tinkamai laikęsi teisinio tikrumo ir per pirmąjį teismo procesą priimto teismo sprendimo *res judicata* principų, byloje dėl administracinių sprendimų panaikinimo nustatyti faktai, t. y. faktai, turintys prejudicinę galią Administracinių bylų teisenos įstatymo 58 straipsnio 2 dalies prasme (žr. šio sprendimo 55 punktą), būtų buvę laikomi privalomais Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui priimant sprendimą byloje dėl žalos atlyginimo. Pareiškėja taip pat nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, panaikindamas VVKT įsakymus dėl jos nušalinimo, nustatė, kad patikrinimo išvados buvo pagrįstos subjektyviu aplinkybių vertinimu ir prielaidomis.

64. Galiausiai pareiškėja teigė, kad dėl VVKT jai taikytų neteisėtų poveikio priemonių ji dvejus metus negalėjo vykdyti klinikinių tyrimų, todėl negalėjo gauti pajamų iš tokios veiklos. Tačiau nacionaliniai teismai į tai neatsižvelgė. Vietoj to, pažeidžiant Konvencijos 6 straipsnį, neteisėtų VVKT veiksmų našta buvo perkelta tik pareiškėjai.

b) Vyriausybė

65. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjos atveju ir nagrinėjamoje situacijoje nebuvo pažeistas teisinio tikrumo principas, įtvirtintas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje.

66. Pirmiausia Vyriausybė teigė, kad šių dviejų administracinių bylų dalykas buvo skirtingas: pirmajame Vilniaus apygardos administracinis teismas vertino VVKT priimtų administracinių sprendimų pagrįstumą, remdamasis inspektorių išvadomis dėl pareiškėjos, kaip tyrėjos, darbo. Tas teismas įvertino tik patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, susijusias su dviem kritiniais (sunkiais) pažeidimais, kuriuos tariamai padarė pareiškėja ir dėl kurių ji buvo nušalinta. Be to, pirmoje administracinėje byloje teismas nevertino VVKT veiksmų teisėtumo ir nenagrinėjo jokių kitų aplinkybių, susijusių su valstybės atsakomybe.

67. Antroji administracinė byla buvo susijusi su žalos, padarytos atitinkamos valdžios institucijos, t. y. VVKT, tariamai neteisėtais veiksmais, atlyginimu. Taigi Vyriausybė norėjo paaiškinti, kad minėtoje antroje administracinėje byloje, sprendžiant valstybės atsakomybės klausimą, teismas vertino, ar VVKT priėmė įsakymus dėl nušalinimo laikydamasi teisės aktų reikalavimų, ypač susijusių su klinikiniame tyrime dalyvaujančių asmenų apsauga. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad per pirmąjį teismo procesą pirmosios instancijos teismo padarytos išvados, nors ir panaikino įsakymus dėl pareiškėjos nušalinimo, pačios savaime nesudarė pagrindo konstatuoti VVKT veiksmų neteisėtumo. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat laikėsi nuomonės, kad VVKT priimti sprendimai nebuvo neteisėti *ab initio*.

68. Vyriausybė taip pat teigė, kad antroje administracinėje byloje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nekvestionavo faktų ir aplinkybių vertinimo, kurį atliko pirmosios instancijos teismas pirmoje

administracinėje byloje. Taigi Vyriausybė nesutiko su pareiškėjos nuomone, kad per antrąjį procesą teismas iš naujo įvertino ar išaiškino tas pačias faktines aplinkybes ir padarė priešingas išvadas. Vyriausybė manė, kad per antrąjį procesą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nevertino pareiškėjos veiksmų atliekant klinikinį tyrimą trūkumų rimtumo. Vyriausybės nuomone, teismas „tik pažymėjo“, kad pareiškėja nesiėmė reikiamų veiksmų klinikinio tyrimo dokumentų kokybei, pilnumui ir patikimumui užtikrinti. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas išnagrinėjo visas aplinkybes, kurios, jo nuomone, buvo reikšmingos vertinant žalą, kurią pareiškėja tariamai patyrė dėl, jos teigimu, neteisėtų VVKT veiksmų. Taigi per antrąjį procesą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas įvertino, ar tokiomis aplinkybėmis galėjo būti atliktas patikrinimas, taip pat ar VVKT, gavusi patikrinimo išvadas, buvo kompetentinga priimti atitinkamus įsakymus.

69. Vyriausybė taip pat pažymėjo, kad per antrąjį procesą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nustatė, jog VVKT veiksmai atitiko įstatymų reikalavimus, kad priimdama įsakymus nušalinti pareiškėją nuo klinikinių tyrimų VVKT siekė užkirsti kelią [kitų] pacientų teisių pažeidimams ir užtikrinti klinikinių tyrimų saugumą ir kad gavusi pareiškėjai nepalankias inspektorių išvadas VVKT turėjo imtis priemonių.

70. Vyriausybė taip pat norėjo atkreipti dėmesį, kad pagal įprastą administracinių teismų praktiką, nagrinėjant administracines bylas dėl valdžios institucijų neteisėtais veiksmais padarytos žalos, administracinio sprendimo panaikinimas ankstesnėje byloje savaime nereiškia valdžios institucijų veiksmų neteisėtumo, kad būtų galima konstatuoti civilinę atsakomybę pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį. Be to, kaip pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas per antrąjį procesą, remdamasis ir savo įprasta praktika, ginčai administracinėse bylose dėl administracinių sprendimų panaikinimo skiriasi nuo ginčų administracinėse bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais valdžios institucijų veiksmais, atlyginimo (žr. šio sprendimo 35 punktą).

71. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, Vyriausybė manė, kad Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas pirmajame teismo procese, kuriuo buvo panaikinti VVKT įsakymai dėl pareiškėjos nušalinimo, neužkirto kelio Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui antrajame teismo procese atlikti faktinių aplinkybių vertinimą, nagrinėjant ieškinį dėl valstybės atsakomybės. Nagrinėdami abi bylas, vidaus teismai vertino skirtingus atitinkamos institucijos veiklos faktinius ir teisinius aspektus, ir jų išvada, kad atitinkamos institucijos veiksmai nelaikytini neteisėtais *ab initio* byloje dėl žalos atlyginimo, neprieštaravo pirmojo teismo sprendimo išvadoms dėl pareiškėjos nušalinimo pagrįstumo. Vyriausybė prašė Teismo atmesti skundą kaip nepagrįstą.

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

72. Kaip Teismas yra nurodęs ankstesnėse bylose, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, aiškinama atsižvelgiant į teisinės valstybės ir teisinio tikrumo principus, apima reikalavimą, kad tais atvejais, kai tam tikru klausimu yra priimtas galutinis sprendimas, juo neturėtų būti abejojama (žr. *Brumărescu*, § 61, ir *Kehaya ir kiti*, § 61, abi minėtos pirmiau).

73. Pagal *res judicata* principą nė viena šalis neturi teisės reikalauti peržiūrėti galutinį ir privalomą teismo sprendimą tik tam, kad būtų galima iš naujo išnagrinėti bylą ir priimti naują sprendimą. Peržiūra negali tapti paslėptu apeliaciniu procesu, ir vien tai, kad gali būti dvi nuomonės tam tikru klausimu, nėra pagrindas bylą nagrinėti iš naujo (žr. *Shchurov prieš Rusiją*, Nr. 40713/04, § 18, 2011 m. kovo 29 d.). Nukrypimas nuo šio principo pateisinamas tik tada, kai tai būtina dėl esminių ir įtikinamų aplinkybių (žr. *Ryabykh prieš Rusiją*, Nr. 52854/99, § 52, ECHR 2003-IX; *Roşca prieš Moldovą*, Nr. 6267/02, § 25, 2005 m. kovo 22 d.; ir *Vardanyan ir Nanushyan prieš Armeniją*, Nr. 8001/07, § 67, 2016 m. spalio 27 d.). Šiuo atžvilgiu svarbios aplinkybės, į kurias reikia atsižvelgti, visų pirma yra proceso atnaujinimo ir bet kokio vėlesnio proceso poveikis konkrečiai pareiškėjo padėčiai (žr. *Agro Frigo OOD prieš Bulgariją*, Nr. 39814/12, § 35, 2019 m. rugsėjo 5 d., ir *mutatis mutandis Moreira Ferreira prieš Portugaliją* (Nr. 2) [DK], Nr. 19867/12, § 62, 2017 m. liepos 11 d.).

74. Teismo nuomone, principas, pagal kurį galutinis teismo sprendimas įgyja *res judicata* galią ir galutinai išsprendžia šalių ginčą, yra esminis teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, kurią garantuoja Konvencijos 6 straipsnis civilinėse bylose, elementas (žr. *Kehaya ir kiti*, minėta pirmiau, § 63). Teismas taip pat pažymi, kad visose teisės sistemose teismo sprendimų *res judicata* poveikis turi apribojimus *ad personam* ir materialinės taikymo srities atžvilgiu (ten pat, § 66).

b) Bendrųjų principų taikymas šioje byloje

75. Iš pradžių Teismas atkreipia dėmesį, kad Konvencijos sistema iš esmės yra subsidiari. Pagal subsidiarumo principą Susitariančiosioms Šalims tenka pagrindinė atsakomybė užtikrinti Konvencijoje ir jos protokoluose apibrėžtas teises ir laisves, ir šioje srityje jos naudojasi vertinimo laisve, o Teismas įgyvendina priežiūros jurisdikciją (žr. 2018 m. balandžio 4 d. sprendimą *Correia de Matos prieš Portugaliją* [DK], Nr. 56402/12, § 116). Teismas pažymi, kad pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 58 straipsnio 2 dalį Lietuvoje administracinėse bylose *res judicata* principas taikomas faktams, nustatytiems įsiteisėjusiu teismo sprendimu vienoje administracinėje ar civilinėje byloje tarp tų pačių administracinės bylos šalių (žr. šio sprendimo 55 punktą). Atsižvelgdamas į šios bylos faktus, Teismas

pirmiausia pažymi, kad abiejose bylose dalyvavo tos pačios šalys, t. y. pareiškėja ir valstybė, atstovaujama VVKT (žr. šio sprendimo 13 ir 24 punktus). Todėl atrodo, jog *res judicata* principas Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. gruodžio 6 d. sprendimo atžvilgiu galiojo ir pareiškėjai, ir valstybei, nes pastarajai atstovavo VVKT. Tokios nuomonės laikėsi ir Vilniaus apygardos administracinis teismas savo 2015 m. lapkričio 4 d. sprendime (žr. šio sprendimo 26 punktą).

76. Tačiau Vyriausybė, pritardama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išvadoms (žr. šio sprendimo 35 punktą), teigė, kad bylos, kurios buvo administracinių teismų išnagrinėtos per du procesus, objektyviai skyrėsi, nes per pirmąjį teismo procesą nagrinėtas pareiškėjos tvirtinimas, kad ji buvo nepagrįstai nušalinta, o per antrąjį teismo procesą vertinti VVKT veiksmai nušalinant pareiškėją, kuriais, pareiškėjos nuomone, jai buvo padaryta žala. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas argumentavo, kad valstybei galėtų būti taikoma deliktinė atsakomybė tik tuo atveju, jeigu minėti veiksmai būtų buvę neteisėti, o šiuo atveju taip nėra. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo požiūris pareiškėjos byloje iš esmės buvo pagrįstas nuomone, akivaizdžiai vyraujančia Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, jog vien tai, kad valstybės institucijų sprendimai panaikinti, nereiškia, kad jie neteisėti, t. y. tokie, kurie galėtų sukelti žalą pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnio 4 dalį (žr. šio sprendimo 35 ir 39 punktus; taip pat žr. Administracinių bylų teisenos įstatymo 89 straipsnį, minėtą šio sprendimo 55 punkte).

77. Šiuo atžvilgiu Teismas primena, kad pagal Konvencijos 19 straipsnį jo pareiga yra užtikrinti Konvencijos Susitariančiųjų Šalių priimtų įsipareigojimų laikymąsi (žr. *Čamovski prieš Kroatiją*, Nr. 38280/10, § 37, 2012 m. spalio 23 d.) ir Teismo užduotis nėra abstrakčiai vertinti teisės teoriją, kuria grindžiamas teisės aktas ar vidaus teismų praktika (žr., *mutatis mutandis*, *Kehaya ir kiti*, minėta pirmiau, § 65). Taip pat savaimė suprantama, kad Teismas neturi nagrinėti atitinkamos nacionalinės teisės aktų, kuriais reglamentuojama valstybės deliktinė atsakomybė, taikymo srities ir išaiškinimo (žr. *mutatis mutandis*, *Brletić prieš Kroatiją*, Nr. 42009/10, § 46, 2014 m. sausio 16 d.). Šiaip ar taip, Teismas primena, kad administracinių sprendimų „neteisėtumo“ klausimu jis neseniai nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, kai Lietuvos teismai atsisakė atlyginti pareiškėjų teisinės išlaidas, patirtas administracinių teisės pažeidimų bylose, kuriose jie ginčijo valstybės institucijų jiems paskirtas baudas ir pasiekė, kad atitinkami sprendimai būtų panaikinti kaip nepagrįsti (žr. *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, Nr. 73579/17 ir 14620/18, §§ 26, 68-74, 2020 m. vasario 18 d.; taip pat žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktiką, nurodytą šio sprendimo 57 ir 58 punktuose).

78. Dėl šios bylos aplinkybių Teismas tik pažymi, kad abu procesai buvo susiję ne tik su tomis pačiomis šalimis, bet ir su tais pačiais teisiniais santykiais ir tais pačiais faktais, konkrečiai su pareiškėjos nušalinimo nuo

tyrėjos darbo aplinkybėmis, todėl šių dviejų procesų materialinė taikymo sritis buvo iš esmės ta pati (žr. *mutatis mutandis*, *Brletić*, minėta pirmiau, § 47; taip pat žr. *Kehaya ir kiti*, minėta pirmiau, § 67, ir *Esertas*, minėta pirmiau, § 23; taip pat plg. *Siegle prieš Rumuniją*, Nr. 23456/04, § 36 *in fine*, 2013 m. balandžio 16 d.). Visų pirma, nors per pirmąjį procesą Vilniaus apygardos administracinis teismas išnagrinėjo V. S. mirtį lėmusias aplinkybes ir pareiškėjos veiksmus, susijusius su jos rūpestingumo pareiga, ir nustatė, kad inspektoriai be pakankamo pagrindo konstatavo du kritinius (pavojingus) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimus (žr. šio sprendimo 17 ir 21 punktus), Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, neatnaujinęs pirmojo proceso, akivaizdžiai iš naujo įvertino tas pačias faktines aplinkybes, įskaitant V. S. mirtį lėmusių įvykių seką, ir remdamasis bylos medžiaga konstatavo, kad pareiškėja neužtikrino, jog V. S. būtų suteikta tinkama medicininė priežiūra, atsiradus nepageidaujamam reiškiniui (žr. šio sprendimo 44 punktą). Teismo nuomone, išvadą, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš naujo nagrinėjo faktines aplinkybes, kurios jau buvo nustatytos galutiniu teismo sprendimu, patvirtina tai, kad siekdamas pagrįsti savo išvadą dėl pareiškėjos nerūpestingo elgesio šis teismas savo motyvuose rėmėsi 2011 m. balandžio 6 d. klinikinių tyrimų sutarties priedu – dokumentu, kuris nebuvo Vilniaus apygardos administracinio teismo išnagrinėtas per pirmąjį teismo procesą (žr. šio sprendimo 45 punktą). Be to, taip pat akivaizdu, kad spręsdamas antrojo kritinio (pavojingo) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimo klausimą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne tik iš naujo išnagrinėjo bylos medžiagą, bet ir perkvalifikavo šį pažeidimą kaip tik papildomą ir neturėjusį jokios įtakos pareiškėjos nušalinimui (žr. šio sprendimo 46 punktą). Todėl Teismas nepritaria Vyriausybės nuomonei, kad antrajame administraciniame procese Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nekvestionavo faktų ir aplinkybių vertinimo, kurį pirmosios instancijos teismas atliko per pirmąjį administracinį teismo procesą (žr. šio sprendimo 68 punktą). Iš tiesų Teismas pažymi, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas net nustatė kitokias faktines aplinkybes nei administracinis teismas per pirmąjį procesą, kuriame jau buvo priimtas galutinis sprendimas (žr. šio sprendimo 44 punktą *in fine*).

79. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas konstatuoja, kad nors Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. gruodžio 6 d. galutinis sprendimas ir nebuvo panaikintas (plg. priešingai *Brumărescu*, minėta pirmiau, §§ 61 ir 62), vis dėlto jis iš esmės neteko teisinės galios, nes atskiroje byloje dėl žalos atlyginimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš naujo išnagrinėjo ir kitaip išsprendė klausimą, ar VVKT pagrįstai nustatė, kad pareiškėja nusipelnė drausminės nuobaudos – jis kitaip įvertino aplinkybes dėl pareiškėjos nušalinimo nei Vilniaus apygardos administracinis teismas, jas įvertinęs per pirmąjį teismo procesą. Dėl to pareiškėjos žalos atlyginimo reikalavimas nebuvo patenkintas, pakartotinai įvertinus faktus, kurie buvo

nustatyti ir išnagrinėti per pirmąjį procesą. Kad ir kaip būtų teoriškai klasifikuojamas antrasis teismo procesas, jis turėjo esminės įtakos pareiškėjos, kaip tyrėjos, veiksmų pagrįstumo ir to, ar ji laikėsi šiai profesijai taikomos „didesnio rūpestingumo pareigos“, vertinimui (žr. šio sprendimo 15, 20, 21 ir 44–46 punktus, taip pat žr., *mutatis mutandis, Kehaya ir kiti*, minėta pirmiau, § 68).

80. Teismas yra pabrėžęs, kad teisinio tikrumo principas reikalauja, jog teismams išsprendus iš esmės civilinį ginčą, jis būtų laikomas išspręstu visam laikui (ten pat, § 68; taip pat žr. *Varnienė prieš Lietuvą*, Nr. 42916/04, § 39, 2013 m. lapkričio 12 d.). Taigi Teismas privalo konstatuoti, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo požiūris suteikė valstybei, atstovaujamai VVKT, „antrąją galimybę“ pasiekti, kad būtų išnagrinėtas ginčas, kuris jau buvo išnagrinėtas ginčo teisenos tvarka tarp tų pačių teisės subjektų – valstybės ir pareiškėjos – ir išspręstas priimant galutinį sprendimą (plg. ten pat, § 69). Tai, kad antrąjį teismo procesą inicijavo ne VVKT, o pareiškėja, nėra svarbu, nes, kaip matyti iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimo, jis rėmėsi argumentais, kuriuos VVKT pateikė per antrąjį teismo procesą (žr. šio sprendimo 24 ir 32 punktus), taip leisdamas VVKT ginčyti per pirmąjį administracinį teismo procesą jau nustatytus faktus, t. y. kad pareiškėja nepadarė dviejų kritinių pažeidimų, ir iš to kylančias teises pasekmes bei pagrindo nušalinti pareiškėją nebuvimą.

81. Tai, Teismo nuomone, pažeidė pareiškėjos teises pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, nes Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendime neatsižvelgta į teismo procesą, kuris baigėsi 2013 m. gruodžio 6 d. priimtu galutiniu Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu (plg. *Esertas*, cituota pirmiau, § 31) ir kurio, beje, VVKT net neginčijo per pirmąjį teismo procesą (žr. šio sprendimo 23 punktą).

82. Galiausiai, Teismui nepateikta argumentų, įrodančių, kad VVKT, kuri yra valstybės organas ir speciali administracinė institucija, atsakinga už vaistų kontrolę, negalėjo pasinaudoti visomis procesinėmis priemonėmis valstybės interesams apginti pirmajame teismo procese. Todėl Teismas negali teigti, kad šios bylos aplinkybėmis teisinio tikrumo principas buvo pažeistas siekiant ištaisyti „esminį trūkumą“ arba „teismo klaidą“ (žr., be kitų, *Ryabykh prieš Rusiją*, Nr. 52854/99, § 52, ECHR 2003,-IX, ir naujesnę bylą *Šamat prieš Turkiją*, Nr. 29115/07, § 62, 2020 m. sausio 21 d.). Vyriausybė taip pat neteigė, kad Vilniaus apygardos administraciniame teisme vykusiame procese būta esminių trūkumų, pavyzdžiui, viršyta kompetencija ar padarytas rimtas teismo proceso pažeidimas. Todėl nebuvo jokio primygtinio visuomenės poreikio nepaisyti aptariamo sprendimo (žr. *Šamat*, minėta pirmiau, § 64). Vis dėlto nukrypimas nuo *res judicata* principo, to nepateisinus esminėmis ir įtikinančiomis pareiškėjos bylos aplinkybėmis, turėjo įtakos pareiškėjos konkrečiai padėčiai, nes jos žalos atlyginimo reikalavimas buvo atmestas (žr. šio sprendimo 33 punktą; taip pat žr. šio sprendimo 73 punkte nurodytą teismo praktiką ir šio sprendimo 57 ir

58 punktuose nurodytą Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktiką).

83. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas mano, kad konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažeidė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinio tikrumo principą. Todėl minėta nuostata buvo pažeista.

II. TARIAMAS KONVENCIJOS 8 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

84. Pareiškėja skundėsi, kad jos nušalinimas nuo klinikinių tyrimų pažeidė Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintą teisę į privataus gyvenimo gerbimą.

Atitinkamos Konvencijos 8 straipsnio nuostatos:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus <...> gyvenimas <...>.“

A. Šalių teiginiai

1. Pareiškėja

85. Pareiškėja teigė, kad klinikiniuose tyrimuose ji dalyvavo nuo 2004 m. lapkričio mėn. (žr. šio sprendimo 5 punktą). Ji taip pat tvirtino, kad moksliniai tyrimai buvo jos pagrindinė profesinė veikla, ir nurodė, kad 2011 m. liepos 27 d., prieš priimant įsakymus dėl jos nušalinimo, jai buvo suteiktas leidimas atlikti klinikinį tyrimą, kuriame ji buvo paskirta pagrindine tyrėja (žr. šio sprendimo 10 punktą), ir tai rodo, kad ji galėjo dar labiau tobulėti šioje srityje.

86. Pareiškėja teigė, kad ji galėjo pati pasirinkti, ar dirbti tyrėja ar reumatologe. Jeigu VVKT nebūtų priėmusi įsakymų dėl jos nušalinimo, ji būtų galėjusi toliau atlikti klinikinius tyrimus ir gauti ne tik pajamas, kurios jai jau buvo numatytos, bet ir padidinti savo pajamas keldama profesinę kvalifikaciją ir gerindama savo reputaciją šioje profesinėje srityje. Todėl įsakymai dėl jos nušalinimo turėjo rimtų pasekmių jos asmeniniam gyvenimui. Jos galimybės dirbti buvo apribotos nepagrįstai ilgai, daugiau nei dvejus metus, dėl to ji neteko pajamų ir tai turėjo įtakos gyvenimo kokybei. Šiuo atžvilgiu ji rėmėsi bylos duomenimis, kurie, jos nuomone, įrodo, kad atitinkamu laikotarpiu tyrėjos darbas buvo jos pagrindinė veikla, iš kurios ji gaudavo net 85 proc. visų metinių pajamų.

87. Pareiškėja taip pat pabrėžė, kad gydytojo profesijai, įskaitant tyrėjus, keliami labai aukšti atidumo ir rūpestingumo reikalavimai ir todėl bet kokios abejonės gydytojo ar tyrėjo profesine kompetencija gali pakenkti jo profesinei reputacijai. Dėl nušalinimo labai pablogėjo pareiškėjos reputacija, klinikinių tyrimų užsakovai prarado pasitikėjimą ja, ir tai pakenkė jos galimybėms tobulėti ateityje, sudaryti naujas sutartis ir gauti pajamų. Taip pat reikia turėti galvoje, kad apie jos nušalinimą nuo klinikinių tyrimų ir įtariamus sunkius pažeidimus buvo paskelbta viešai. Savaime suprantama, kad tokie pažeidimai turėjo įtakos pareiškėjos asmeniniam ir šeimos

gyvenimui, ekonominei gerovei ir galimybėms pragyventi iš profesinės veiklos.

88. Pareiškėja nesutiko su Vyriausybės nuomone (žr. šio sprendimo 91 punktą), kad ji nepatyrė ir negalėjo patirti žalos, nes jai nebuvo užkirstas kelias dirbti kitą darbą, pavyzdžiui, užsiimti gydytojo reumatologo praktika ar imtis kitos su [gydytojo] profesija susijusios veiklos. Tai, kad pareiškėja toliau dirbo gydytoja reumatologe, nepaneigia fakto, kad ji negalėjo užsiimti tyrėjos veikla, kuriai turėjo reikiamų žinių ir patirties, taip pat vykdyti galiojančių klinikinių tyrimų atlikimo sutarčių. Todėl Vyriausybės teiginiai, kad pareiškėja galėjo imtis kitos pajamų duodančios veiklos, nesuderinami su teisingumo, protingumo ir teisėtų lūkesčių principais.

89. Galiausiai pareiškėja visiškai nepagrįstais laikė Vyriausybės teiginius (žr. šio sprendimo 91 punktą *in fine*), kad apribojimų taikymo laikotarpiu ji buvo išėjusi vaiko priežiūros atostogų. Pareiškėja teigė, kad, pirma, dirbti tyrėju per vaiko priežiūros atostogas leidžiama pagal Lietuvos įstatymus. Iš tiesų pareiškėja per vaiko priežiūros atostogas atliko klinikinius tyrimus ir tik ji pati sprendė, ar tuo laikotarpiu užsiimti šia veikla.

2. Vyriausybė

90. Iš pradžių Vyriausybė teigė, jog pareiškėjos nušalinimas nuo klinikinių tyrimų, kuriuos, Vyriausybės nuomone, pareiškėja aktyviai vykdė tik nuo 2011 m., neapribojo jos galimybės dirbti gydytoja taip smarkiai, kad būtų patenkintas pažeidimo rimtumo kriterijus pagal Konvencijos 8 straipsnį (Vyriausybė rėmėsi *Denisov prieš Ukrainą* [DK], Nr. 76639/11, §§ 115–117, 2018 m. rugsėjo 25 d.).

91. Pareiškėjos galimybių dirbti tyrėja apribojimas buvo gana ribotas ir truko gana trumpai – mažiau nei dvejus metus, o nušalinimo poveikis jos asmeniniam gyvenimui buvo minimalus. Vyriausybė atkreipė dėmesį į tai, kad nuo 2004 m. pareiškėja dirbo gydytoja reumatologe ir jai nebuvo užkirstas kelias tęsti šį darbą ar imtis kokios nors kitos su šia profesija susijusios veiklos. Ji pažymėjo, kad nušalinimas nuo klinikinių tyrimų buvo kitokio pobūdžio apribojimas nei nuolatiniai draudimai, taikomi kitų profesijų atstovams, pavyzdžiui, teisėjams ar prokurorams, nes iš esmės tai nebuvo nuolatinis draudimas ir neribojo pareiškėjos galimybių atlikti didžiąją dalį su gydytojo profesija susijusių funkcijų ar veiklos. Taigi nagrinėjamu atveju pareiškėja galėjo rinktis: arba laukti administracinės bylos dėl jos nušalinimo nuo pareigų pabaigos, arba imtis kito darbo sveikatos priežiūros sistemoje, pavyzdžiui, gydytojo reumatologo, ir taip užsidirbti pragyvenimui. Vyriausybė taip pat nesutiko su pareiškėjos tvirtinimu, kad didžiąją pajamų dalį ji gavo iš klinikinių tyrimų. Todėl ji laikėsi nuomonės, kad pareiškėja neprarado tokios pajamų dalies, kad tai galėjo iš esmės paveikti jos pragyvenimo lygį. Atsižvelgdama į tai ir remdamasi bylos medžiaga, Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjos nurodyti skaičiai susiję su jos vidutinėmis pajamomis per vienerius metus (2011 m.) ir bet kuriuo atveju

negali būti laikomi patikimais įrodymais jos teiginiams pagrįsti. Be to, Vyriausybė prašė atkreipti dėmesį į tai, jog iš bylos medžiagos matyti, kad pareiškėja buvo išėjusi vaiko priežiūros atostogų, ir tai, Vyriausybės nuomone, bet kuriuo atveju būtų trukdę pareiškėjai atlikti tyrėjos pareigas.

92. Vyriausybė taip pat pažymėjo, kad per pirmąjį teismo procesą Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino inspektorių išvadą, kad pareiškėjos padaryti pažeidimai buvo pavojingi (kritiniai), bet nenustatė, kad pareiškėjos veikloje nebuvo trūkumų. Todėl Vyriausybė teigė, kad žala pareiškėjos reputacijai buvo numanoma jos pačios veiksmų pasekmė (ji rėmėsi *Denisov*, minėta pirmiau, § 98).

93. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta pirmiau, Vyriausybė manė, kad pareiškėjos teisė į privatų gyvenimą nebuvo apribota ir Konvencijos 8 straipsnis pareiškėjos skundai netaikytinas.

94. Galiausiai Vyriausybė teigė, kad pareiškėja sėkmingai apgynė reputaciją vidaus teismuose, užginčydama savo nušalinimą. Konkrečiai nenurodžiusi, kad pareiškėjos skundas turėtų būti atmestas dėl to, kad nepasinaudota vidaus teisinės gynybos priemonėmis, Vyriausybė taip pat tvirtino, kad jeigu pareiškėja manė, jog informaciją apie jos nušalinimą nuo pareigų paskelbus VVKT interneto svetainėje buvo pažeminta jos garbė ir orumas, ji tuo metu galėjo pradėti procesą dėl žalos atlyginimo.

B. Teismo vertinimas

1. Bendrieji principai

95. Bendrieji 8 straipsnio taikymo su darbo santykiais susijusiam asmens ir valstybės ginčui principai buvo išdėstyti byloje *Denisov* (minėta pirmiau, §§ 92–117). Visų pirma, Teismas nusprendė, kad nors iš 8 straipsnio negali būti kildinama nei bendra teisė į darbą, nei teisė dirbti valstybės tarnyboje, nei teisė pasirinkti konkrečią profesiją, „privatus gyvenimas“ yra plati sąvoka ir profesinė ar verslo veikla nebūtinai iš principo į ją nepatenka. Juk būtent per savo profesinį gyvenimą dauguma žmonių turi geras galimybes plėtoti ryšius su išoriniu pasauliu. Todėl profesinis gyvenimas yra asmens ir kitų asmenų sąveikos zonos dalis, kuri net ir viešame kontekste tam tikromis aplinkybėmis gali patekti į „privataus gyvenimo“ sritį (ten pat, § 100, ir ten pateiktos nuorodos).

96. Teismas nagrinėjo įvairių tipų bylas, susijusias su 8 straipsnio taikymu darbo santykiams. Konkrečiai jis išnagrinėjo atleidimo iš karinės tarnybos, atleidimo iš teisėjo pareigų ir nušalinimo nuo administracinių pareigų teismų sistemoje atvejus. Kitų rūšių bylos buvo susijusios su apribojimais įsidarbinti valstybės tarnyboje, darbo praradimu valstybės tarnyboje ir apribojimais įgyti profesiją privačiame sektoriuje (ten pat, § 101, ir ten pateiktos nuorodos).

97. Pirmiau minėtos kategorijos bylose Teismas „privataus gyvenimo“ sąvoką taiko remdamasis dviem skirtingais požiūriais: įvardydamas

„privataus gyvenimo“ klausimą kaip ginčo priežastį (priežastimis pagrįstas požiūris) ir susiedamas „privataus gyvenimo“ klausimą su ginčijamos priemonės pasekmėmis (pasekmėmis pagrįstas požiūris) (ten pat, § 102).

98. Kai priežastys, dėl kurių taikoma priemonė, veikianti asmens profesinį gyvenimą, nėra susijusios su asmens privačiu gyvenimu, vis tiek gali kilti klausimas pagal 8 straipsnį, jeigu ginčijama priemonė turi arba gali turėti rimtą neigiamą poveikį asmens privačiam gyvenimui. Bylose, kuriose Teismas taiko pasekmėmis pagrįstą požiūrį, svarbu išanalizuoti ginčijamos priemonės poveikio rimtumą (ten pat, §§ 107 ir 110).

99. Jeigu kalbama apie pasekmėmis grindžiamą požiūrį, labai svarbus tampa pažeidimo sunkumo kriterijus visais paminėtais aspektais. Pareiškėjas turi įtikinamai įrodyti, kad jo atveju šis kriterijus patenkintas. Pareiškėjas turi pateikti ginčijamos priemonės pasekmių įrodymus. Teismas pripažįsta, kad 8 straipsnis taikytinas tik tuo atveju, kai šios pasekmės yra labai rimtos ir labai smarkiai paveikia asmens privatų gyvenimą (ten pat, § 116).

100. Teismas nustatė kriterijus, pagal kuriuos vertinamas tariamų pažeidimų sunkumas ar rimtumas įvairiuose reguliavimo kontekstuose. Pareiškėjo kančios turi būti vertinamos lyginant jo gyvenimą prieš ir po atitinkamos priemonės taikymo. Be to, Teismas mano, kad nustatant pasekmių sunkumą su darbo santykiais susijusiose bylose reikia įvertinti pareiškėjo nurodytą subjektyvų suvokimą, atsižvelgiant į konkrečios bylos objektyvias aplinkybes. Ši analizė turėtų apimti ir materialinį, ir moralinį ginčijamos priemonės poveikį. Tačiau pareiškėjui lieka pareiga apibrėžti ir pagrįsti savo kančių, priežastiniu ryšiu susijusių su ginčijama priemone, pobūdį ir mastą (ten pat, § 117).

2. Minėtų principų taikymas šioje byloje

101. Konkrečios priežastys, dėl kurių pareiškėja buvo nušalinta nuo tyrėjos pareigų, buvo griežtai pagrįstos konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis, t. y. pareiškėjos tariamai padarytu Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimu ir tariamai su tuo susijusia pacientės, dalyvavusios pareiškėjos vykdytame klinikiniame tyrime, mirtimi (žr. šio sprendimo 6–10 punktus). Šios priežastys buvo susijusios tik su pareiškėjos profesinėmis užduotimis darbe ir nebuvo susijusios su jos asmeniniu gyvenimu. Todėl Teismas nemano, kad ginčijama priemonė – pareiškėjos nušalinimas nuo pareigų – būtų susijusi su kokiais nors veiksniais, susijusiais su pareiškėjos privačiu gyvenimu, nes šie veiksniai buvo laikomi kvalifikaciniais kriterijais tyrėjo pareigoms užimti (ten pat, §§ 103–105, ir ten pateiktos nuorodos). Taip neteigė ir pareiškėja.

102. Kalbant apie pareiškėjos nušalinimo pasekmes, pirmiausia kyla klausimas, ar tai gali patekti į 8 straipsnio taikymo sritį, atsižvelgiant į byloje *Gillberg* išdėstytą išskyrimo principą (žr. *Gillberg prieš Švediją* [DK], Nr. 41723/06, § 68, 2012 m. balandžio 3 d.; taip pat žr. *Denisov*, minėta pirmiau, § 98). Pagal šį principą, kai neigiamas poveikis, dėl kurio

skundžiamasi, atsirado tik kaip neteisėto elgesio pasekmė, kurią pareiškėjas galėjo numatyti, 8 straipsniu negalima remtis teigiant, kad toks neigiamas poveikis susijęs su privačiu gyvenimu. Pažymėtina, kad byloje *Gillberg* pareiškėjo neteisėto elgesio faktas iš esmės buvo neginčijamas (žr. *Gillberg*, minėta pirmiau, § 71), o šioje byloje pareiškėja ginčijo patį netinkamo elgesio faktą, todėl tai reiškia, kad jos nušalinimas negalėjo būti numanoma jos elgesio atliekant klinikinius tyrimus pasekmė. Atsižvelgiant į tai, kad dėl tariamų kritinių pažeidimų, kurie buvo vienintelis jos nušalinimo nuo pareigų pagrindas (žr. šio sprendimo 13 punktą), pareiškėja buvo visiškai išteisinta galutiniu Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu (žr. šio sprendimo 14-23 punktus), ši byla skiriasi nuo *Gillberg*, ir Teismas negali vadovautis šiuo požiūriu.

103. Atlikdamas pasekmėmis pagrįstą vertinimą, Teismas pirmiausia atkreipia dėmesį į pareiškėjos argumentą, kad dėl nušalinimo sumažėjo jos pajamos ir būsima turtinė nauda, kurią ji tikėjosi gauti kaip tyrėja (žr. šio sprendimo 86 punktą). Šį argumentą reikia vertinti kaip susijusį su pareiškėjos ir jos šeimos materialinės gerovės pablogėjimu. Teismas jau yra nusprendęs, kad nors ginčo turtinis elementas buvo pripažintas reikšmingu taikant 6 straipsnį civilinėse bylose, ši išvada nereiškia, kad klausimas automatiškai patenka į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį (žr. *Denisov*, minėta pirmiau, § 122). Nagrinėjamu atveju šalys nesutarė dėl to, kokią metinių pajamų procentinę dalį ji uždirbdavo atlikdama klinikinius tyrimus (žr. šio sprendimo 86 ir 91 punktus *in fine*), ir Teismas nemano, kad būtina tai kiekybiškai įvertinti, nes bet kuriuo atveju šio skaičiaus vidaus teismai nenustatė (žr., *mutatis mutandis*, *Austin ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* [DK], Nr. 39692/09 ir dar dvi, § 61, ECHR 2012). Atsižvelgiant į tai ir nesant jokių svarių įrodymų, kad pareiškėjos pajamų sumažėjimas, kurį lėmė jos nušalinimas nuo klinikinių tyrimų, labai paveikė jos asmeninio gyvenimo „vidinį ratą“, tokia prielaida būtų tik hipotetinė.

104. Antra, Teismas atsižvelgia į pareiškėjos argumentą, kad tyrėjos karjerą ji vertino kaip profesinį iššūkį ir būdą, kaip tobulėti. Šiuo atžvilgiu Teismas yra nusprendęs, kad „privataus gyvenimo“ sąvoka gali apimti ir profesinę veiklą (žr. *Fernández Martínez prieš Ispaniją* [DK], Nr. 56030/07, § 110, ECHR 2014 (ištraukos)), taip pat pakartoja, kad 8 straipsniu saugoma teisė į asmeninį tobulėjimą (žr. *Gillberg prieš Švediją* [DK], Nr. 41723/06, § 66, 2012 m. balandžio 3 d.; *Bărbulescu prieš Rumuniją* [DK], Nr. 61496/08, § 70, ECHR 2017 (ištraukos), ir ten nurodytą teismo praktiką). Nors pareiškėja buvo nušalinta nuo tyrėjos pareigų, negalima paneigti, kad ir būdama nušalinta ji galėjo toliau dirbti gydytoja reumatologe arba kitą gydytojos darbą, taigi turėjo galimybę kelti kvalifikaciją kasdieniame darbe.

105. Trečia, išlieka klausimas, ar ginčijama priemonė pareiškėjos reputacija buvo paveikta taip, kad tai labai pakenkė jos geram vardui ir dėl to turėjo rimtą poveikį jos santykiams su visuomene. Teismas šį klausimą išnagrinės profesinės ir visuomeninės reputacijos požiūriu.

106. Dėl pareiškėjos profesinės reputacijos Teismas pažymi, kad pagrindinė jos profesinė veikla buvo gydytojos darbas. Gydytojo profesija reikalauja specifinių žinių, išsilavinimo, įgūdžių ir patirties. Vis dėlto sėkmingas tyrėjo funkcijų atlikimas, griežtai kalbant, nėra gydytojo profesijos bruožas. Todėl, objektyviai žiūrint, pagrindinė pareiškėjos profesinė veikla buvo reumatologo funkcijos. Nors pareiškėjos veikla klinikinių tyrimų srityje ir padėjo jai save realizuoti ir suteikė prestižo medicinos srityje, kad ir kaip subjektyviai ją būtų suvokusi ir vertinusi pareiškėja, ji nebuvo susijusi su pagrindine jos profesinės veiklos sritimi (žr., *mutatis mutandis, Denisov*, minėta pirmiau, § 125). Nagrinėjamoje byloje nacionalinės institucijos niekuomet neakcentavo pareiškėjos, kaip gydytojos reumatologės, veiklos ir neišreiškė jokios nuomonės dėl jos bendros kompetencijos ir profesionalumo. Sprendimai dėl pareiškėjos nušalinimo buvo susiję tik su tyrėjos funkcijomis, ir juos priimti paskatino vieno konkretaus klinikinio tyrimo, kurio metu mirė žmogus, aplinkybės. Pareiškėjos pagrindinės profesinės funkcijos, kurias ji atliko kaip gydytoja reumatologė, liko nepalietos. Ši ribota patikros ir kritikos sritis negali būti laikoma susijusia su pareiškėjos profesinės reputacijos esme (žr., *mutatis mutandis, Denisov*, minėta pirmiau, §§ 125 ir 126).

107. Kalbant apie visuomeninę reputaciją apskritai, valdžios institucijų kritika neturėjo poveikio platesniam etiniam pareiškėjos asmenybės ir charakterio aspektui. Nors pareiškėjos nušalinimas buvo grindžiamas įtarimais, kad ji pažeidė savo, kaip tyrėjos, pareigas, Vilniaus apygardos administracinis teismas paneigė bet kokius kaltinimus tyčiniaus nusižengimais (žr. šio sprendimo 22 punktą). Galiausiai, pareiškėjos moralinėmis vertybėmis nebuvo abejojama ir galutiniam teismo sprendime nepateikta jokių dėl to priekaištų (priešingai nei byloje *Lekavičienė prieš Lietuvą*, Nr. 48427/09, 2017 m. birželio 27 d., ir *Jankauskas prieš Lietuvą* (Nr. 2), Nr. 50446/09, 2017 m. birželio 27 d.).

108. Kalbant apie ryšių su kitais asmenimis, pavyzdžiui, klinikinių tyrimų užsakovais, užmezgimą ir palaikymą (žr. šio sprendimo 87 punktą), pareiškėjos laikinas (dvejiems metams) nušalinimas nuo tyrėjos pareigų, kurias ji laikė savo medicininės karjeros viršūne, nelėmė jos pašalinimo iš šios medicininės veiklos srities ateityje. Be to, Teismas jau pažymėjo, kad ji ir toliau dirbo kaip eilinė gydytoja reumatologė kartu su savo kolegomis. Pareiškėja nepateikė dėl to jokių kitų pareiškimų. Iš to matyti, kad net jeigu jos galimybėms užmegzti ir palaikyti santykius, taip pat ir profesinius, galėjo būti pakenkta, nėra jokio faktinio pagrindo teigti, kad joms buvo pakenkta žymiai. Bet kokiu atveju Teismas neturi pakankamai duomenų, kad galėtų padaryti išvadą, jog tariamas pagarbos praradimas buvo pakankamai rimtas, kaip reikalaujama pagal Konvencijos 8 straipsnį, kaip aptarta šio sprendimo 99 ir 100 punktuose.

109. Galiausiai, pareiškėjos teiginys, kad sprendimas dėl jos nušalinimo buvo paviestas VVKT interneto svetainėje (žr. šio sprendimo 9 ir

87 punktus), todėl apie jį sužinojo neapibrėžtas skaičius asmenų, pats savaime negali įrodyti didelės žalos jos profesinei ir visuomeninei reputacijai (žr., *mutatis mutandis*, *Denisov*, minėta pirmiau, § 130).

110. Taigi, vertinant pareiškėjos subjektyvų suvokimą pagal objektyvias aplinkybes ir įvertinus materialinį bei moralinį nušalinimo poveikį remiantis Teismui pateiktais įrodymais, darytina išvada, kad nušalinimas turėjo ribotą neigiamą poveikį pareiškėjos privačiam gyvenimui ir nebuvo pakankamai rimtas, kad patektų į Konvencijos 8 straipsnio taikymo sritį.

111. Atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjos nušalinimo priežastys nebuvo susijusios su jos „privačiu gyvenimu“ 8 straipsnio prasme ir kad šios priemonės pasekmės jo nepaveikė, Teismas konstatuoja, kad šis straipsnis netaikytinas. Todėl Vyriausybės prieštaravimui šiuo klausimu turi būti pritarta, o skundas atmestas kaip nesuderinamas *ratione materiae* su Konvencija pagal 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį. Atsižvelgiant į šią išvadą, nebūtina nagrinėti antrojo Vyriausybės prieštaravimo, grindžiamo Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies b punktu (žr. šio sprendimo 94 punktą).

III. KITI TARIAMI KONVENCIJOS PAŽEIDIMAI

112. Galiausiai pareiškėja skundėsi dėl tariamo Konvencijos 13 straipsnio pažeidimo. Ji teigė, kad dėl nušalinimo ji patyrė žalą, kuri jai net iš dalies nebuvo atlyginta, nes vidaus teisinės gynybos priemonės buvo neveiksmingos.

113. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja pasinaudojo veiksminga teisinės gynybos priemone pateikdama skundą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, nes jį išnagrinėjo vidaus teismai.

114. Teismas pažymi, kad jis jau nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą (žr. šio sprendimo 83 punktą). Kadangi pareiškėjos skundas susijęs su proceso dėl jos reikalavimo atlyginti žalą teisingumu, 6 straipsnis yra *lex specialis* (žr., *mutatis mutandis*, *Mitchell ir Holloway prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 44808/98, § 61, 2002 m. gruodžio 17 d.). Todėl Teismas mano, kad nereikia nagrinėti 13 straipsniu pagrįsto pareiškėjos skundo priimtumo ir esmės.

IV. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

115. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

116. Pareiškėja pareikalavo atlyginti 15 000 EUR dydžio neturtinę žalą.

117. Vyriausybė ginčijo reikalaujamą sumą kaip pernelyg didelę.

118. Teismas pažymi, kad jis nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą. Jis mano, kad pareiškėja turėjo patirti įtampą ir nerimą, kuriems atlyginti nepakanka vien Konvencijos pažeidimo konstatavimo šiame sprendime. Vertindamas teisingumo pagrindais, šiuo atžvilgiu Teismas pareiškėjai priteisia 10 000 EUR.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

119. Pareiškėja taip pat pareikalavo priteisti 2 063 EUR padengti bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms, patirtoms nacionaliniuose teismuose, ir 1 210 EUR padengti bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms, patirtoms Teisme.

120. Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjos reikalavimai dėl nacionaliniuose teismuose patirtų bylinėjimosi išlaidų negali būti laikomi pagrįstais ir motyvuotais, todėl turėtų būti atmesti.

Vis dėlto Vyriausybė manė, kad Teisme patirtos 1 210 EUR bylinėjimosi išlaidos buvo pagrįstos ir tinkamai motyvuotos.

121. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimas pareiškėjui priteisiamas tik tuo atveju, jeigu nustatoma, kad jos buvo išties patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir pirmiau nurodytus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta pareiškėjai priteisti 2 086 EUR visoms nurodytoms išlaidoms padengti ir bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi pareiškėjai.

C. Palūkanos

122. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridėdant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS:

1. Vienbalsiai *skelbia* skundą pagal 6 straipsnio 1 dalį priimtinu.
2. Vienbalsiai *skelbia* skundą pagal Konvencijos 8 straipsnį nepriimtinu.
3. Penkiais balsais prieš du *nusprendžia*, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis buvo pažeista.
4. Vienbalsiai *nusprendžia*, kad nebūtina atskirai nagrinėti pareiškėjos skundo pagal Konvencijos 13 straipsnį priimtino ir esmės.
5. Penkiais balsais prieš du *nusprendžia*:

SPRENDIMAS GRAŽULEVIČIŪTĖ PRIEŠ LIETUVĄ

- a) kad atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjai sumokėti šias sumas:
 - i) 10 000 EUR (dešimt tūkstančių eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - ii) 2 086 EUR (du tūkstančius aštuoniasdešimt šešis eurus) ir bet kokius pareiškėjai taikytinus mokesčius bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtų sumų turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.
6. Vienbalsiai *atmeta* likusią pareiškėjos reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2021 m. gruodžio 14 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

{signature_p_2}

Stanley Naismith
Kancleris

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas

Remiantis Konvencijos 45 straipsnio 2 dalimi ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalimi, prie šio sprendimo pridedamos šios atskirosios nuomonės:

- a) teisėjo E. Kūrio pritariamoji nuomonė;
- b) teisėjų J. F. Kjølbro ir P. Koskelo iš dalies prieštaraujamoji nuomonė.

J.F.K.
S.H.N.

TEISĖJO E. KŪRIO PRITARIAMOJI NUOMONĖ

1. Šioje byloje nagrinėjamas ribinis atvejis. Nors išvada dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo nė kiek neabejoju, balsuoti už sprendimą pripažinti pareiškėjos skundą pagal 8 straipsnį nepriimtiniu buvo nelengva. Teismo atsakymas į pareiškėjos klausimą galėjo būti ir toks, kad šis skundas priimtinas ir (nors, žinoma, hipotetiškai) kad 8 straipsnis buvo pažeistas.

Toks alternatyvus sprendimo variantas būtų buvęs gana natūralus prieš kiek daugiau nei trejus metus.

I

2. Ne taip seniai Teismo praktika buvo nuosekliai formuojama 8 straipsnio taikymo srities išplėtimo linkme. Šį išplėtimą ne visada buvo lengva pateisinti. Kartais tai buvo visiškai nepateisinama – bylose, kuriose Teismas nusprendė, kad 8 straipsnis taikytinas net ir tais atvejais, kai objektyviam stebėtojų būtų buvę sunku atspėti, kas pareiškėjo nusiskundimuose buvo tokio „privataus“ tikraja to žodžio prasme, kad dėl to turėtų būti saugoma jo teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą pagal 8 straipsnį. Visų pirma „privataus gyvenimo“ sąvoka buvo išplėsta, kad apimtų praktiškai bet kokius valdžios institucijų veiksmus asmens, kaip darbo rinkos dalyvio, profesijos atstovo ar bet kokių oficialių pareigų vykdytojo, atžvilgiu.

Bet tai jau praeityje.

3. Savo atskirojoje nuomonėje byloje *Erményi prieš Vengriją* (Nr. 22254/14, 2016 m. lapkričio 22 d.) teigiau, kad į privatumo vertinimą 8 straipsnio saugomos teisės ir vertybės požiūriu turėtų būti vėl žvelgiama įprastiniu kampu: išties 8 turėtų reikšti 8, o ne ∞ , t. y. begalybę.

II

4. Jeigu ši byla būtų nagrinėjama tuo metu, kai buvo įsitvirtinęs plačiausias 8 straipsnio taikymo srities aiškinimas, labai tikėtina, kad E. Gražulevičiūtės skundas pagal šį straipsnį būtų pripažintas priimtiniu.

Šį priimtinumą būtų galima pagrįsti taip.

5. Pareiškėja dirbo ne tik gydytoja reumatologe, bet ir tyrėja. Vyriausybė primygtinai tvirtino, kad nors ir nušalinta, ji galėjo toliau dirbti gydytoja reumatologe arba kitą gydytojos darbą. Vis dėlto ši galimybė savaime vargu ar prilygo pareiškėjos galimybei pasirinkti tyrėjos darbą (ypač atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnį asmenys gali laisvai pasirinkti darbą). Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja buvo sudariusi sutartį dėl dalyvavimo pirmajame ir antrajame klinikiniuose tyrimuose ir antrajame tyrime ji buvo numatyta kaip pagrindinė tyrėja, taip pat būtų pagrįsta konstatuoti, kad ji turėjo tokiam darbui reikalingą kvalifikaciją. Antra, galima ir reikia atsižvelgti į pareiškėjos argumentą, kad tyrėjos karjerą ji vertino kaip profesinį iššūkį ir būdą, kaip tobulėti. Šiuo atžvilgiu

pažymėtina, kad „privataus gyvenimo“ sąvoka gali apimti ir profesinę veiklą (žr. *Fernández Martínez prieš Ispaniją* [DK], Nr. 56030/07, § 110, ECHR 2014 (ištraukos)) ir kad 8 straipsniu saugoma teisė į asmeninį tobulėjimą (žr. *Gillberg prieš Švediją* [DK], Nr. 41723/06, § 66, 2012 m. balandžio 3 d.; *Bărbulescu prieš Rumuniją* [DK], Nr. 61496/08, § 70, ECHR 2017 (ištraukos), ir ten nurodytą teismo praktiką). 8 straipsniu taip pat saugoma teisė užmegzti ir plėtoti santykius su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu (žr. *Denisov prieš Ukrainą* [DK], Nr. 76639/11, § 95, 2018 m. rugsėjo 25 d.). Pareiškėja įtikinamai teigė, kad po jos nušalinimo, apie kurį dar ir viešai paskelbta Valstybinės vaistų kontrolės agentūros (toliau – VVKT) interneto svetainėje, klinikinių tyrimų užsakovai prarado pasitikėjimą ja kaip medicinos specialiste (plg. *Platini prieš Šveicariją* (nut.), Nr. 526/18, § 57, 2020 m. vasario 11 d.). Nors šalys nesutarė dėl to, kokia jos metinių pajamų dalis priskirtina jos darbui atliekant klinikinius tyrimus, toks kiekybinis įvertinimas nėra būtinas, nes bet kuriuo atveju akivaizdu, kad bent jau už darbą pirmajame klinikiniame tyrime pareiškėja turėjo gauti 6 128 EUR sumą, kuri negali būti laikoma nereikšminga. (Be to, nors Vyriausybė konkrečiai neteigė, kad nepradėjusi atskiro teismo proceso dėl žalos jos reputacijai pareiškėja nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, pareiškėja šį aspektą nurodė teismo procese dėl žalos atlyginimo.) Taigi sprendimai dėl pareiškėjos nušalinimo gali būti vertinami kaip turėję rimtą poveikį jos privačiam gyvenimui.

Dėl to Konvencijos 8 straipsnis gali būti laikomas taikytinu pareiškėjos skundui, o jos skundas (kuris nėra nei akivaizdžiai nepagrįstas, nei nepriimtinas kitais 35 straipsnyje išvardytais pagrindais) gali būti pripažintas priimtiniu.

III

6. Kaip minėta pirmiau, atsižvelgdamas į prieš trejus metus galiojusią savo praktiką, Teismas taip pat galėjo konstatuoti 8 straipsnio pažeidimą dėl neproporcingo pareiškėjos teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimo.

Tokia išvada galėjo būti padaryta dėl šių priežasčių.

7. Byloje *Denisov* (minėta pirmiau) Teismas nagrinėjo su darbo santykiais susijusį ginčą tarp asmens ir valstybės dėl sprendimo atleisti asmenį iš darbo, kurį priėmė valstybės institucija. Teismas nusprendė, kad nustačius, jog tokia priemonė rimtai paveikė asmens privatų gyvenimą, ši išvada reiškia, kad skundas yra suderinamas *ratione materiae* su Konvencijos nuostatomis ir kad priemonė yra „teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimas“, vertinamas iš esmės pagal 8 straipsnį trimis požiūriais: apribojimo teisėtumo, teisėto tikslo ir būtinumo (§ 92).

8. Pagal šią metodiką E. Gražulevičiūtės nušalinimas nuo tyrėjos darbo buvo „teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimas“, vertintinas iš esmės pagal 8 straipsnio tripakopį testą.

9. Be to, jos nušalinimas nuo tyrėjos darbo, nors vėliau jis ir buvo panaikintas, buvo grindžiamas Kontrolės tvarkos aprašo nuostatomis (tai pažymėjo ir vidaus teismai), todėl šis apribojimas turėjo teisinį pagrindą.

10. Taip pat galima pripažinti, kad apribojimu buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti pacientų teises, nes iš Biomedicininų tyrimų etikos įstatymo (5 straipsnio 1 dalis), Geros klinikinės praktikos taisyklių (2.3 punktą), Oviedo žmogaus teisių ir biomedicinos konvencijos (2 straipsnis) ir 2001 m. balandžio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/20/EB (toliau – Direktyva) nuostatų matyti, kad asmens interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės ir mokslo interesus (tai pažymėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas).

11. Lūžio taškas būtų buvęs, kai Teismas būtų turėjęs spręsti aptariamo apribojimo būtinumo ir proporcingumo klausimą. Jeigu Teismas būtų pasiekęs šį etapą, manau, kad būtų paaiškėję, jog yra rimtų priežasčių konstatuoti 8 straipsnio pažeidimą.

12. Kadangi pacientė V. S., dalyvavusi pareiškėjos kartu su kitais tyrėjais atliekamame klinikiname vaistinio preparato tocilizumabo tyrime, mirė, buvo ne tik būtina, bet ir privaloma ištirti mirties aplinkybes. Ši valstybės pozityvioji pareiga kyla iš 2 straipsnio. Valstybių pareiga apsaugoti klinikinių tyrimų dalyvius ir sustabdyti klinikinį tyrimą, jeigu valstybė turi objektyvių priežasčių abejoti, ar laikomasi saugaus klinikinio tyrimo sąlygų, aiškiai nustatyta direktyvos 2 ir 12 straipsniuose. Būtinybė valstybei imtis priemonių, užtikrinančių, kad klinikiname tyrime dalyvaujančių asmenų teisės, saugumas ir gerovė būtų tinkamai apsaugoti, nustatyta ir nacionalinėje teisėje, t. y. Geros klinikinės praktikos taisyklėse (3.1.1 punktą) ir Farmacijos įstatyme (18 straipsnio 14 dalis).

Taigi V. S. mirties aplinkybės buvo tiriamos, pirma, ikiteisminio tyrimo metu ir, antra, administraciniame teisme nagrinėjant bylą dėl VVKT įsakymų nušalinti pareiškėją panaikinimo. Kaip ikiteisminio tyrimo metu pažymėjo ekspertai, V. S. mirė nuo „žaibiškai“ išsivysčiusio sepsio, ir, svarbiausia, ne dėl pareiškėjos veiksmų ar neveikimo. Pareiškėjos veiksmai buvo išnagrinėti ir per pirmąjį procesą administraciniuose teismuose. Atliekant šį tyrimą buvo išanalizuoti medicininiai dokumentai ir apklausti liudytojai, ir vėl buvo padaryta išvada, kad V. S. mirė ne dėl pareiškėjos veiksmų ar neveikimo.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes (ir turint galvoje, kad Teismo užduotis nėra pakeisti vidaus teismų pateiktą faktų vertinimą savo vertinimu, o pastarieji turi nustatyti faktus remdamiesi jiems pateiktais įrodymais), pareiškėjos nušalinimas, nors iš pradžių buvo pagrįstas, neteko pagrindo nuo to momento, kai Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu buvo panaikinti VVKT įsakymai.

13. Tačiau įsakymų panaikinimas savaime nepanaikino visų pareiškėjos nušalinimo pasekmių. Todėl Teismas galėjo ar net turėjo sutelkti dėmesį į žalos atlyginimo klausimą, t. y. įvertinti, ar teismui išteisinus pareiškėją per

pirmąjį procesą administraciniuose teismuose, jai turėjo būti atlyginta už nušalinimą.

14. Pareiškėjos nušalinimas nuo tyrėjos pareigų truko beveik dvejus metus (nuo 2012 m. sausio 10 d. iki 2013 m. gruodžio 21 d.), kai įsiteisėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas, kuriuo buvo panaikinti VVKT įsakymai dėl jos nušalinimo. Nors tuo laikotarpiu pareiškėja galėjo dirbti gydytoja reumatologe, nereikėtų, o galbūt ir negalima pamiršti, kad, pačios pareiškėjos teigimu, tyrėjos karjerą ji laikė svarbia profesinei savirealizacijai ir būdu, kaip užsidirbti pragyvenimui.

Jos nušalinimas buvo grindžiamas inspektorių išvada, kad ji padarė du kritinius (pavojeingus) Geros klinikinės praktikos taisyklių pažeidimus. Kaip pripažino VVKT per pirmąjį procesą administraciniuose teismuose, būtent šie du (tariamai) pažeidimai buvo susiję su jos nušalinimu – jokie kiti galimi pareiškėjos trūkumai negalėjo būti nušalinimo pagrindas. Iš to matyti, kad panaikinus pareiškėjai nepalankias išvadas dėl šių dviejų pavojingų (kritinių) pažeidimų dėl to, kad inspektoriai buvo neteisingai išaiškinę faktus, pagrindo ją nušalinti nebeliko. Todėl būtų labai sunku patikėti Vyriausybės argumentu, kad pareiškėjos veiksmuose buvo papildomų trūkumų ir todėl Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas teisingai konstatavo, kad jos, kaip tyrėjos, teisių apribojimas buvo proporcingas.

15. Vyriausybės minima byla (žr. sprendimo 59 punktą) skyrėsi ir tuo, kad toje byloje, nors pareiškėjos nušalinimas nuo pareigų buvo panaikintas, buvo palikta galioti kita drausminė nuobauda – papeikimas. Čia nagrinėjamu atveju pareiškėjai nebuvo skirta jokia drausminė nuobauda.

Taigi, atsižvelgdamas į savo išvadą, kad pareiškėjos atveju buvo pažeistas teisinio tikrumo principas (žr. sprendimo 82 ir 83 punktus), Teismas turėjo kaip galutiniu ir įsiteisėjusiu remtis Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimu, kad tyrėjos veiklos apribojimai pareiškėjai taikyti „neteisingai“ ir tai buvo inspektorių klaidingo ir subjektyvaus faktinių aplinkybių įvertinimo pasekmė.

16. Todėl Teismas galėjo nuspręsti, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, atmesdamas pareiškėjos reikalavimą atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, kurią, jos manymu, ji patyrė dėl nušalinimo, neproporcingai perkėlė našta, atsiradusią dėl valstybės institucijos VVKT klaidos, pareiškėjai.

17. Antrajame procese administraciniuose teismuose Vilniaus apygardos administracinis teismas išnagrinėjo ir išaiškino turtinės žalos, kurią sudaro su pirmu klinikiniu tyrimu susijusios pajamos, negautos dėl to, ką Vilniaus apygardos administracinis teismas pripažino VVKT „neteisėtais veiksmais“, dydžio klausimą. Atsižvelgiant į pareigos atlyginti žalą, padarytą neteisėtais valstybės institucijų ir pareigūnų veiksmais, nustatytos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, įtvirtintos 2021 m. kovo 19 d. nutarime ir visai neseniai išnagrinėtos Teismo sprendime *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* (Nr. 73579/17 ir 14620/18, §§ 26 ir 71, 2020 m.

vasario 18 d.), išaiškinimą, Teismui reikėtų labai svarių priežasčių nukrypti nuo Vilniaus apygardos administracinio teismo išvadų. Tokių priežasčių nematau, tačiau, kaip minėjau, ši alternatyvi argumentacija yra hipotetinė, nes Teismas nepasiekė šio etapo nagrinėdamas pareiškėjos skundą pagal 8 straipsnį.

18. Todėl esu linkęs preliminarai teigti, kad, skirtingai nei pirmojo klinikinio tyrimo atveju, atsisakymas atlyginti pareiškėjai už antrąjį klinikinį tyrimą negali būti laikomas neproporcingu, nes, kaip nustatė Vilniaus apygardos administracinis teismas, šis tyrimas nebuvo atliktas.

19. Galiausiai svarbu ir tai, kad Vyriausybė teigė, jog nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu pareiškėja buvo išėjusi vaiko priežiūros atostogų, ir tai, jos nuomone, bet kuriuo atveju būtų trukdę jai atlikti tyrėjos pareigas. Šiam teiginiui paprieštaravo pareiškėja, teigdama, kad tyrėjui nedraudžiama dirbti per vaiko priežiūros atostogas. Jos poziciją patvirtina ir Vilniaus apygardos administracinis teismas, kuris atmetė į Vyriausybės argumentą panašų V. S. dukterų argumentą, teigdamas, kad net ir išėjusi vaiko priežiūros atostogų pareiškėja vis tiek toliau prižiūrėjo penkis pacientus, dalyvavusius pirmajame klinikiname tyrime ir, beje, šį klinikinį tyrimą sėkmingai užbaigė.

Visai neseniai Teismas nusprendė, kad iš principo net ir tais atvejais, kai darbuotojo buvimas darbo vietoje yra būtina sąlyga tinkamai vykdyti darbo sutartį, moteriai suteikiama apsauga negali priklausyti nuo to, ar jos buvimas darbe per vaiko priežiūros atostogas būtinas tinkamam darbdavio funkcionavimui, arba nuo to, kad ji laikinai negali atlikti darbo, kuriam pasamdyta (žr., *mutatis mutandis*, *Jurčič prieš Kroatiją*, Nr. 54711/15, § 76, 2021 m. vasario 4 d.).

Todėl Teismas galėjo arba turėjo atmesti Vyriausybės argumentą, kad pareiškėjos nušalinimas neturėjo neproporcingo poveikio jos interesams dėl to, kad ji išėjo vaiko priežiūros atostogų.

IV

20. Tačiau taip būtų buvę tada, o dabar yra, kaip yra.

Viską pakeitė sprendimas *Denisov prieš Ukrainą* (minėta pirmiau), kuriame, pakartojusi ilgą laiką galiojusią Teismo praktiką ir pripažinusi, kad „būtų pernelyg griežta „privataus gyvenimo“ sąvoką apibrėžti tik kaip „vidinį ratą“, kuriame asmuo gali gyventi savo asmeninį gyvenimą savo nuožiūra, ir visiškai pašalinti iš jos į šį ratą nepatenkantį išorinį pasaulį“ (§ 96), Didžioji kolegija persvarstė ir patikslino Teismo 8 straipsnio taikymo principus su darbo santykiais susijusiuose ginčuose (§§ 92–117). Šių principų čia neverta kartoti, nes jie nurodyti šiame sprendime.

21. Jau anksčiau esu išreiškęs savo pritarimą Teismo pozicijos pokyčiams – perėjimui nuo požiūrio, kad 8 straipsnis apima praktiškai viską, prie lankstesnio, labiau sąlyginio ir labiau sveiku protu pagrįsto (t. y. artimesnio žodžio „privatus“ reikšmei) požiūrio, pagrįsto byloje *Denisov* suformuluotais

principais dėl 8 straipsnio taikymo su darbo santykiais susijusiuose ginčiuose (žr. mano atskirasias nuomones bylose *Brisa prieš Rumuniją*, Nr. 26238/10, 2018 m. gruodžio 11 d. (pateikta kartu su teisėja G. Yudkivska), ir *Nicolae Virgiliu Tănase prieš Rumuniją* [DK], Nr. 41720/13, 2019 m. birželio 25 d.).

Ir vis dėlto reikia pripažinti, jog būtų labai labai optimistiška tikėtis, kad minėti principai, nors ir išstobulinti, gali visiškai sustabdyti anksčiau ir dar nesenai vykusį Teismo praktikos dėl 8 straipsnio išplitimą visomis kryptimis. Galima pagrįstai klausti, ar toks optimizmas būtų realistiškas. Juk yra ir visada bus didesnių ar mažesnių nukrypimų nuo šių principų. Vis dėlto šiam nepageidaujamam ir kartais paslaptinam išplitimo visomis kryptimis procesui dabar nustatytos tam tikros ribos ir jis gerokai sulėtintas.

Remiantis byloje *Denisov* išdėstytais principais, taikymo kriterijai tapo aiškesni, tikslesni ir ne taip lengvai patenkinami. Manau, kad pagal šiuos patobulintus ir, mano nuomone, nuoseklius standartus šiandien ne tik būtų neįmanomas byloje *Erményi* (minėta pirmiau) priimtas sprendimas, kuriame 8 straipsnio visaapimantis pobūdis atvedė į kraštutinumą, bet netgi būtų galima suabejoti, ar 8 straipsnio (taikant kartu su 14 straipsniu) pažeidimas būtų taip lengvai nustatytas, pavyzdžiui, tokiose bylose kaip *Sidabras ir kiti prieš Lietuvą* (Nr. 55480/00 ir 59330/00, 2004 m. liepos 27 d.) arba jos tęsiniuose *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą* (Nr. 70665/01 ir 74345/01, 2005 m. balandžio 7 d.) ir *Žičkus prieš Lietuvą* (Nr. 26652/02, 2009 m. balandžio 7 d.). Tačiau tai būtų spėlionės.

22. Šioje byloje svarbu tai, kad pagal byloje *Denisov* suformuluotus principus iš tiesų galima įrodyti, kad E. Gražulevičiūtės skundas pagal 8 straipsnį yra nepriimtinas, nes galima teigti – jeigu ir ne užtikrintai, tai bent gana įtikinamai – kad jos nušalinimas nuo tyrėjos darbo turėjo nedidelį neigiamą poveikį jos privačiam gyvenimui ir nebuvo pakankamai rimtas apribojimas, kad būtų galima taikyti 8 straipsnį, todėl jos skundas turi būti atmestas kaip nesuderinamas *ratione materiae* su Konvencija.

23. Kaip jau minėjau, čia nagrinėjamas ribinis atvejis. Kolegija nusprendė žengti į vieną ribos pusę, o ne į kitą. Nėra rimtų priežasčių, kodėl ji negalėjo to padaryti.

Tačiau kolegijos pasirinkimas galėjo būti kitoks, nes pagal byloje *Denisov* suformuluotus principus, bent jau mano supratimu, tai nėra visiškai neįmanoma, atsižvelgiant į visas šios bylos faktines aplinkybes. Jeigu kolegija būtų žengusi į kitą ribos pusę, galbūt net byloje *Denisov* suformuluoti principai nebūtų pateikę labai svarių argumentų prieš tokį pasirinkimą.

24. Dažnai sakoma, kad sudėtingi atvejai lemia blogą teisę. Rečiau (jeigu apskritai kada nors) prie šio įprasto posakio pasakoma, kad šis bendras principas turi išimčių.

Šioje byloje nagrinėjamas sudėtingas atvejis. Tačiau dėl galutinės išvados, kad buvo pažeista 6 straipsnio 1 dalis, esu linkęs vertinti šį atvejį kaip vieną iš (galbūt tikrai retų) pirmiau minėto bendro principo išimčių – ne tik dėl to, kad buvo apsaugota Konvencijoje įtvirtinta konkrečios pareiškėjos teisė į

teisingą bylos nagrinėjimą, bet ir dėl to, kad minėta išvada dėl 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo ir ją pagrindžiantys motyvai padeda sustiprinti ir įtvirtinti teisinio tikrumo ir *res judicata* principus. Šiais principais siekiama užtikrinti, kad būtų įgyvendintas pagrindinis teisinės valstybės principas ir jo sąveika su materialiuoju teisingumu, siekiant, kad praktiškai taikomas teisinės valstybės principas turėtų mažiau spragų, kurios taip dažnai atveria kelią materialiajam neteisingumui – kartais teismų laviravimo aukų nenaudai.

TEISĖJŲ J. F. KJØLBRO IR P. KOSKELO IŠ DALIES
PRIEŠTARAUJAMOJI NUOMONĖ

1. Mes balsavome prieš 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo konstatavimą šioje byloje, nes esame įsitikinę, kad teisinio tikrumo reikalavimas pagal šią nuostatą nebuvo pažeistas. Manome, kad kolegijos dauguma klaidingai išaiškino *res judicata* principą, pernelyg išplėsdama jo taikymo sritį. Toks aiškinimas gali turėti plataus masto neigiamų pasekmių vidaus teisinėms sistemoms visoje Konvencijos taikymo srityje. Todėl, užuot apsaugojęs teisinį tikrumą, pasirinktas požiūris paradoksaliai sukels daug teisinio netikrumo.

2. Šioje byloje nagrinėjamas galutinio sprendimo pagal 6 straipsnio 1 dalies nuostatą dėl civilinio pobūdžio teisių ir pareigų materialinio *res judicata* poveikio (*'étendue de l'autorité de la chose jugée; matérielle Rechtskraft*) mastas, būtent tokio galutinio sprendimo privalomo pobūdžio apimtis vėlesniuose tų pačių šalių ginčiuose. Konkrečiai problemos esmė yra susijusi su klausimu, ar dviejuose teismo procesuose nagrinėti klausimai buvo tokie patys arba tiek sutapo, kad pirmajame procese padarytos galutinės išvados turėtų privalomąjį poveikį vėlesniuose procesuose.

3. Gerai žinoma, kad šis klausimas yra labai sudėtingas ir įvairiose vidaus teisinėse sistemose taikomos taisyklės ir doktrinos gali būti ne visais atžvilgiais vienodos. Tokia padėtis savaime reikalauja tam tikro atidumo ir atsargumo Teismui aiškinant 6 straipsnio 1 dalį.

4. Tačiau šioje byloje dauguma kolegijos narių ne tik nebuvo atidūs ir atsargūs, bet nepaisė esminių *res judicata* principo taikymo ribų, nustatytų galiojančioje Teismo praktikoje. Tai kelia didelį susirūpinimą.

5. Byloje *Kehaya ir kiti prieš Bulgariją* (Nr. 47797/99 ir 68698/01, 2006 m. sausio 12 d.) Teismas nurodė, kad principas, pagal kurį galutinis teismo sprendimas įgyja *res judicata* galią ir galutinai išsprendžia šalių ginčą, yra esminis teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, kurią garantuoja 6 straipsnis civilinėse bylose, elementas (§ 63). Teismas taip pat pažymėjo, kad visose teisinėse sistemose teismo sprendimų *res judicata* poveikis turi apribojimus *ad personam* ir materialinės taikymo srities atžvilgiu (§ 66). Vis dėlto būtina pažymėti, kad savo praktikoje Teismas šiuo atžvilgiu aiškiai rėmėsi „*tomis pačiomis aplinkybėmis, kurios turėjo esminės reikšmės ginčo sprendimui*“ (žr. *Brletić prieš Kroatiją*, Nr. 42009/10, § 47, 2014 m. sausio 16 d., ir *Esertas prieš Lietuvą*, Nr. 50208/06, § 23, 2012 m. gegužės 31 d.); „*les mêmes circonstances factuelles qui étaient déterminantes pour leurs issues*“ (žr. *Siegle prieš Rumuniją*, Nr. 23456/04, § 36, 2013 m. balandžio 16 d.). Tai labai svarbu, nes *res judicata* principas yra susijęs su konkrečiu išspręstu teisiniu klausimu, t. y. teisinėmis pasekmėmis, kurios nustatytos galutiniu teismo sprendimu, ir juo apsiriboja. Pažymėtina, kad byloje *Kehaya ir kiti* per

abu procesus nagrinėtas tas pats teisinis klausimas – konkretaus nekilnojamojo turto nuosavybės klausimas. Byloje *Brletic* teisinis klausimas abiejuose procesuose buvo susijęs su ta pačia pinigine prievole. Byloje *Esertas* buvo sprendžiamas klausimas dėl (tolesnio) šalių sutarties galiojimo. Byloje *Siegle* pagrindinis klausimas, lėmęs bylos baigtį, buvo tai, ar transporto priemonės vairuotojas padarė nusikaltimą. Nors šiame sprendime minėta teismų praktika cituojama ir ja tarsi remiamasi, iš tikrųjų kolegijos dauguma išplečia *res judicata* poveikio, kaip Konvencijos reikalavimo, taikymo sritį gerokai daugiau nei nustatyta galiojančioje teismo praktikoje.

6. Šioje byloje kolegijos daugumos pozicija iš esmės grindžiama mintimi, kad „Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš naujo nagrinėjo faktines aplinkybes, kurios jau buvo nustatytos galutiniu teismo sprendimu“ (žr. sprendimo 78 punktą). Šiame kontekste kolegijos dauguma taip pat teigia, kad abiejuose procesuose buvo ne tik tos pačios šalys, bet ir jie buvo susiję su „tais pačiais teisiniais santykiais“ ir „tais pačiais faktais, konkrečiai su pareiškėjos nušalinimo nuo tyrėjos darbo aplinkybėmis“. Taigi kolegijos dauguma mano, kad abiejų procesų „materialinė taikymo sritis buvo iš esmės ta pati“.

7. Mes manome, kad tokie laisvai suformuluoti atskaitos taškai yra iš esmės problemiški, ypač dėl to, jog akivaizdu, kad dėl tam tikro „teisinio santykio“ gali kilti įvairių skirtingų teisinių klausimų ir ginčų ir net dėl „tų pačių faktų“ arba „aplinkybių, susijusių su“ tam tikru faktiniu įvykiu gali kilti teisinių klausimų, kuriems taikytinos skirtingos materialinės normos, taigi ir *res judicata* principas joms taikytinas atskirai ir skirtingai. Be to, tokių skirtingų teisinių klausimų vertinimas gali priklausyti nuo skirtingų faktinių sąlygų, todėl sprendžiant tokius klausimus faktai ir susiję įrodymai vertinami atskirai ar bent jau diferencijuotai. Tačiau kolegijos dauguma į visus šiuos elementarius dalykus neatsižvelgia.

8. Iš tiesų *res judicata* principas neturi nieko bendra su pozicija, kad skirtingos teisinės pasekmės, kylančios iš tam tikros situacijos, gali priklausyti nuo skirtingų faktinių sąlygų. Tai nėra nieko neįprasto ar nenormalaus. Todėl skirtingos teisinės pasekmės gali priklausyti nuo skirtingų teisinių sąlygų, kurios ne tik pateisina, bet ir reikalauja skirtingų faktinių vertinimų. Manyti, kad tai prieštarauja pagal Konvenciją taikomam *res judicata* principui, mūsų nuomone, yra ne tik klaidinga, bet visiškai nepagrįsta. Toks *res judicata* principo, kaip Konvencijos reikalavimo, aiškinimas sukeltų nenumatytų pasekmių ir iš esmės sutrikdytų įprastines teises ir procesines sistemas visoje Europoje. Tokio požiūrio niekaip negalima pagrįsti.

9. Čia nagrinėjamu atveju abu procesai buvo susiję su skirtingais teisiniais klausimais, t. y. skirtingomis tariamai neteisėto administracinio akto pasekmėmis – nušalinimo panaikinimu ir valstybės atsakomybe už sukeltą

turtinę ir neturtinę žalą. Kiekvienam iš šių klausimų taikomos teisinės sąlygos ir jų sprendimą lemiantys faktiniai vertinimai yra vidaus teisės klausimai. Todėl jie turi būti sprendžiami nacionaliniu lygmeniu. Antrajame procese dėl valstybės atsakomybės už sukeltą žalą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo sprendime atsargiai paaiškino, kad nušalinimo panaikinimas nereiškia, jog priemonė buvo neteisėta *ab initio*, todėl valstybės deliktinės atsakomybės sąlygos nebuvo įvykdytos.

10. Nacionalinės teisės požiūriu tokia pozicija nėra nieko neįprasto. Bet kuriuo atveju *res judicata* principas nėra priemonė, kuria pasinaudodamas Teismas galėtų ar turėtų įsikišti, kad išnagrinėtų ir panaikintų tokius sprendimus nacionalinės teisės srityje. Taip yra net ir tuo atveju, kai atrodo, kad šį konkretų klausimą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas aiškina skirtingai. Šį materialinės nacionalinės teisės klausimą ir toliau turi spręsti nacionalinės institucijos.

11. Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta pirmiau, nematome jokio pagrindo konstatuoti, kaip daro kolegijos dauguma, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas šiomis aplinkybėmis pažeidė 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinio tikrumo principą. Kaip jau minėta, manome priešingai, kad kolegijos daugumos pateiktas klaidingas *res judicata* principo išaiškinimas gali lemti visiškai nereikalingą teisinį netikrumą visoje Konvencijos taikymo srityje.